

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Vəqfin şərtləri	2
Vəqf qəyyumunun şərtləri	3
Vəqf edilən əmlakın şərtləri	8
“Moqufun-ələyh”in şərtləri	10
Vəqf olunan şeyin şərtləri	11
Vəqfin hökmləri	13
Həbs	25
Vəqfin əmlakın satılması və ya vəqfin dəyişdirilməsi	26

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Vəqfin şərtləri

Sual 1999: Vəqf etməyə məcbur edilən bir şəxsin etdiyi vəqf düzgündürmü?

Cavab: Əgər bir şəxs məcburi şəkildə vəqf edərsə, bu işə razı olmayanadək vəqf düzgün deyildir.

Sual 2000: Bir qrup zərdüşt xəstəxana tikdirmiş və onu xeyriyyəçilik yolunda min il müddətinə vəqf etmişlər. İmamıyyə fiqhində vəqfin qayda-qanunlarını nəzərə alaraq, hal-hazırda vəqf qəyyumu vəqfnamədə qeyd edilən şərtlərə, o cümlədən bu şərtə: “Əgər xəstəxananın gəliri onun xərclərindən çox olarsa, bu gəlirlə bir neçə çarpayı alınsın və xəstəxanada mövcud çarpayılardan sayı artırılınsın” – zidd əməl edə bilərmi?

Cavab: Müsəlmanın etdiyi vəqf hansı hallarda düzgündürsə, qeyri-müsəlmanın – istər kitab-əhli olsun, istər kitab-əhli olmasın - etdiyi vəqf də həmin hallarda düzgündür. Beləliklə, xeyriyyəçilik yolunda xəstəxananın min il müddətinə vəqf edilməsi, “munqətiul-axir”[1] vəqf olsa belə, onun düzgünlüyü şəriət baxımından maneəsizdir. Buna görə də, vəqf edən şəxsin qoyduğu şərtlərə əməl etmək vəqf qəyyumuna vacibdir. Vəqf qəyyumunun bu şərtlərə qarşı laqeydlik göstərməyə və onlara zidd əməl etməyə haqqı yoxdur.

[1] Munqətiul-axir vəqfdə vəqfin müddətinin sonu məlumdur.

Vəqf qəyyumunun şərtləri

Sual 2001: Vəqf edən şəxs və ya şəri-hakim tərəfindən təyin edilən vəqf qəyyumu vəqfə aid işləri yerinə yetirmək qarşılığında özünə ücrət götürə bilərmi? Yaxud onun yerinə bu işləri yerinə yetirməsi üçün başqa bir şəxsə ücrət verə bilərmi?

Cavab: Vəqfə aid işləri yerinə yetirməsi qarşılığında vəqf edən şəxs vəqf qəyyumu üçün müəyyən bir ücrət təyin etmədiyi təqdirdə vəqf qəyyumu – o, istər vəqf edən şəxs, istərsə də şəri hakim tərəfindən təyin edilmiş olsun – vəqfin gəlirlərindən özünə “ücrətül-misl” götürə bilər.

Sual 2002: Məhkəmə vəqf qəyyumunun işlərinə nəzarət etmək üçün etibarlı bir şəxsi vəqf qəyyumuna həmkar təyin etmişdir. Bu kimi hallarda əgər vəqf qəyyumunun özündən sonrakı vəqf qəyyumunu təyin etmək haqqı olarsa, o, məhkəmənin təyin etdiyi şəxslə məsləhətləşmədən və onun rəyi olmadan özündən sonrakı vəqf qəyyumunu təyin edə bilərmi?

Cavab: Əgər vəqf qəyyumunun işlərinə nəzarət etmək üçün etibarlı şəxsin ona həmkar təyin edilməsi hökmü ümumi olarsa və vəqfə aid bütün işlərə, o cümlədən, sonrakı vəqf qəyyumunun təyin edilməsinə də şamil olarsa, vəqf qəyyumunun özündən sonrakı vəqf qəyyumunu təyin etməkdə etibarlı şəxslə məsləhətləşmədən, özbaşına şəkildə öz rəyinə əməl etməyə haqqı yoxdur.

Sual 2003: Məscidlərdən birinin qonşuluğunda yerləşən evlərin və torpaq sahələrinin sahibləri məscidin genişləndirilməsi və bu ərazilərin məscidin ərazisinə artırılması üçün öz əmlaklarını təmənnasız olaraq məscidə bağışlamışlar. İmam-cümə də alimlərlə məsləhətləşdikdən sonra bu ərazilərin vəqfi üçün ayrıca bir sənədin tənzimlənməsini qərara almışdır. Öz torpaq sahələrini məscidə bağışlayan şəxslərin hamısı bu işə razıdılar. Amma qədim məscidi tikdirən şəxs bu işə razılıq vermir və yeni ərazilərin vəqfinin əvvəlki vəqf sənədində qeyd edilməsini və vəqfin hamısına özünün qəyyum olmasını tələb edir. Onun belə bir iş tutmağa haqqı varmı? Onun tələbinə müsbət cavab vermək bizə vacibdirmi?

Cavab: Məscidin ərazisinə yeni artırılan ərazilərin vəqfinin ixtiyarı, vəqfnamənin tənzimlənməsi və vəqf qəyyumunun təyin edilməsi yeni vəqf edən şəxslərin ixtiyarındadır. Qədim məscidi tikdirən şəxsin buna qarşı çıxmağa haqqı yoxdur.

Sual 2004: Əgər vəqf tamamlandıqdan sonra hüseyniyyənin vəqf qəyyumları hüseyniyyə üçün daxili nizamnamə hazırlasalar, amma nizamnamənin bəzi bəndləri hüseyniyyənin vəqf tələblərinə zidd olsa, şəriət baxımından bu bəndlərə əməl etməyə icazə verilirmi?

Cavab: Vəqf qəyyumunun vəqfin tələblərinə zidd olan qaydalar qoymağa haqqı yoxdur və şəriət baxımından bu qaydalara əməl etməyə icazə verilmir.

Sual 2005: Əgər bir neçə şəxs birlikdə vəqf qəyyumu təyin edilərsə, onlardan bəzilərinin digər bəzilərinin rəyini və razılığını almadan vəqfə aid işləri yerinə yetirmələri şəriət baxımından düzgündürmü? Əgər vəqfə aid işlərin yerinə yetirilməsində onlar arasında fikir ayrılığı yaranarsa, onların hər biri özbaşına şəkildə öz rəyinə əməl edə bilərmi? Yoxsa əl saxlamalı və şəri-hakimə müraciət etməlidirlər?

Cavab: Əgər vəqf edən şəxs onları vəqf qəyyumu təyin edərkən heç bir qeyd vurğulamayıbdırsa və onlardan bəzilərinin, hətta əksəriyyətinin müstəqil olmasına dəlalət edən bir əsas mövcud deyildirsə, bu halda onlardan heç birinin, hətta əksəriyyətinin vəqfə aid işləri – hətta müəyyən işləri - yerinə yetirməkdə müstəqil şəkildə hərəkət etmək haqları yoxdur. Əksinə, onlar vəqfə aid işləri yerinə yetirməkdə bir-biriləri ilə məsləhətləşməli və vahid qərar qəbul edib, birgə hərəkət etməlidirlər. Əgər onların arasında ixtilaf və

fikirayrılığı yaranarsa, şəri-hakim onları vahid qərar qəbul etməyə vəzifələndirsin deyə, bu xüsusda şəri-hakimə müraciət etməlidirlər.

Sual 2006: Vəqf qəyyumlarından bəzilərinin digər bəzilərinə bu vəzifədən kənarlaşdırmaları şəriət baxımından düzgündürmü?

Cavab: Düzgün deyildir. Amma əgər vəqf edən şəxs onlara belə bir səlahiyyəti veribdirsə, bu hal istisnadır.

Sual 2007: Əgər vəqf qəyyumlarından bəziləri digər bəzilərinə xəyanətkar olduğunu iddia edərlərsə və onların bu vəzifədən kənarlaşdırılmalarını tələb edərlərsə, şəri hökm nədir?

Cavab: Xəyanətdə ittiham olunan şəxslərin ittihamının araşdırılması şəri-hakimə həvalə olunmalıdır.

Sual 2008: Əgər bir şəxs öz torpaq sahəsini “ümumi vəqf”^[1] edərsə və özü həyatda ikən özünü, vəfat etdikdən sonra isə oğul övladlarının ən böyüyünü vəqf qəyyumu təyin edib, vəqfi əmlaka aid işlərin yerinə yetirilməsində ona xüsusi səlahiyyətlər də verərsə, Vəqf və Xeyriyyəçilik İdarəsi bu səlahiyyətlərin hamısını və ya bəzisini vəqf qəyyumundan ala bilərmi?

Cavab: Vəqf edən şəxs tərəfindən təyin edilən vəqf qəyyumu ona verilən səlahiyyətlərdən kənara çıxmayana qədər vəqfə aid işlərin yerinə yetirilməsi vəqf edən şəxsin təyin etdiyi şəkildə onun ixtiyarındadır. Vəqf əsnasında vəqf edən şəxsin vəqf qəyyumu üçün müəyyən etdiyi səlahiyyətlərin dəyişdirilməsi şəriət baxımından düzgün deyildir.

Sual 2009: Bir şəxs bir torpaq sahəsini məscidə vəqf etmiş və öz övladlarını nəsilbənəsil vəqf qəyyumu təyin etmişdir. Övladlarının nəslə davam etmədiyi təqdirdə isə bu məsciddə gündəlik namazları qılan imam-camaatı (pişnamaz) vəqf qəyyumu təyin etmişdir. Bu əsasla, vəqf qəyyumunun nəslə davam etmədikdən sonra bu vəzifəni həmin məsciddə gündəlik namazları qılan bir din alimi öz öhdəsinə götürmüşdür. Amma indi o, infarkt keçirmiş və camaat namazı qılmağa qadir deyildir. Buna görə də, camaat namazı imamları şurası başqa bir alimi məscidin hazırkı imam-camaatı təyin etmişlər. Belə olduğu təqdirdə, əvvəlki din alimi vəqfi əmlaka qəyyumluq vəzifəsindən kənarlaşırırmı? Yoxsa bu din aliminin camaat namazını qılması üçün başqa bir şəxsi öz vəkili və ya naibi ünvanında təyin etməyə, özü isə vəqf qəyyumu olaraq qalmağa haqqı vardır?

Cavab: Əgər bu din alimi məsciddə gündəlik namazları qılan imam-camaat olduğuna görə vəqf qəyyumu təyin edilibdirsə, xəstəliklə əlaqədar olaraq və ya başqa bir səbəbə görə məsciddə camaat namazına imamlıq etməyə qadir olmadığı təqdirdə vəqfi əmlaka qəyyumluq vəzifəsi onun öhdəsindən götürülür.

Sual 2010: Bir şəxs öz əmlakını vəqf etmişdir ki, onun gəliri müəyyən xeyriyyə işlərinə, o cümlədən, səyidlərə yardım edilməsinə və əzadlıq məclislərinin təşkil edilməsinə sərf edilsin. Hal-hazırda bu əmlakın icarə qiyməti – belə ki, əmlakın icarəyə verilməsindən əldə edilən gəlir vəqfi əmlakın gəliri hesab olunur – artdığına görə bəzi müəssisələr və ya şəxslər bu əmlakda müəyyən imkanların olmadığına görə, yaxud mədəni, siyasi, ictimai və ya dini səbəblərə görə, onu çox aşağı qiymətə icarəyə götürmək istəyirlər. Vəqf qəyyumu bu əmlakı günün qiymətindən aşağı qiymətə icarəyə verə bilərmi?

Cavab: Vəqfin şəri qəyyumu və vəqf işlərini idarə edən məsul şəxs icarə üçün müraciət edən şəxsə əmlakı icarəyə verməkdə və icarənin qiymətini təyin etməkdə vəqfin məsləhət və mənfəətini nəzərə almalıdır. Beləliklə, əgər icarəçi şəxsin xüsusi durumu və ya vəqfi əmlakın icarəyə götürüldüyü işin əhəmiyyəti baxımından əmlakın aşağı qiymətə icarəyə verilməsi vəqfin məsləhət və mənfəətinə olarsa, maneəsi yoxdur. Əks təqdirdə isə, buna icazə verilmir.

Sual 2011: Mərhum İmam Xomeyninin (r.ə) rəyinə görə məscidin qəyyumu olmur. Bu hökm məscidə vəqf edilən əmlaka, məsələn, məsciddə moizə və maarifləndirmə, şəriətin təlimi məclislərinin təşkil edilməsi üçün vəqf edilən əmlaka da şamil olurmu? Şamil olduğu təqdirdə, bir çox məscidlərin vəqfi əmlakı və bu əmlakın da qanuni və şəri vəqf qəyyumu olduğunu, Vəqf İdarəsinin də

onlarla vəqf qəyyumu ünvanında davrandığını nəzərə alaraq, onlar bu vəqfi əmlakın qəyyumluq vəzifəsini kənara qoya və vəqfi əmlakın idarə edilməsi xüsusunda olan vəzifələrindən imtina edə bilərlərmi? Halbuki, İmam Xomeynidən (r.ə) soruşulan sualda o qeyd etmişdir ki, vəqf qəyyumunun vəqfi əmlakın qəyyumluq vəzifəsindən imtina etməyə haqqı yoxdur, əksinə, vəqf edən şəxsin müəyyən etdiyi şəkildə əməl etməli və bu xüsusta səhlənkarlıq etməməlidir?

Cavab: “Məscidin qəyyumu olmur” hökmü məscidin özünə aiddir və məscidə vəqf edilən əmlaka şamil olmur. Deməli, məsciddə moizə və maarifləndirmə, şəriətin təlimi kimi məclislərin təşkil edilməsi üçün vəqf edilən əmlaka da şamil olmayacaqdır. Buna görə də, xüsusi və ümumi vəqf üçün vəqf qəyyumunun təyin edilməsinin, hətta məscidin ehtiyaclarının aradan qaldırılması, məsələn, məscidə lazım olan əşyaların alınması, məscidin işıqlandırılması, su ilə təmin olunması, təmizliyi və s. üçün vəqf edilən əmlaka vəqf qəyyumunun təyin edilməsinin maneəsi yoxdur. Ehtiyat-vacibə görə, təyin edilən vəqf qəyyumunun bu kimi vəqfi əmlakın qəyyumluq vəzifəsindən imtina etməyə haqqı yoxdur. Əksinə, vəqf edən şəxsin vəqfnamədə müəyyən etdiyi şəkildə əməl etməsi – hətta bu iş üçün özünə naib tutmaqla olsa belə - vacibdir. Heç kimin vəqfi əmlakın idarə edilməsində vəqf qəyyumuna maneəçilik və problem yaratmağa haqqı yoxdur.

Sual 2012: Vəqfin şəri qəyyumundan qeyri bir şəxs vəqfi əmlaka aid işlərə müdaxilə etmək, ondan istifadə etmək və vəqfnamədə qeyd edilən şərtləri dəyişməklə vəqfin şəri qəyyumuna maneəçilik yarada bilərmi? Yaxud vəqfi torpaq sahəsini vəqf qəyyumunun saleh bilmədiyi bir şəxsə təhvil verməsini ondan tələb edə bilərmi?

Cavab: Vəqf edən şəxsin vəqfnamədə müəyyən etdiyi şəkildə vəqfi əmlaka aid işləri idarə etmək, yalnız vəqfin xüsusi şəri qəyyumunun öhdəsindədir. Əgər vəqf edən şəxs xüsusi bir vəqf qəyyumu təyin etməyibdirsə, vəqfi əmlaka aid işləri idarə etmək müsəlmanların şəri-hakiminin və bu işlərə müdaxilə etmək haqqına malik olan şəxsin öhdəsindədir. Eləcə də, heç kimin, hətta vəqfin şəri qəyyumunun vəqfin məqsədini və ya vəqfnamədə qeyd edilən şərtləri dəyişdirməyə haqqı yoxdur.

Sual 2013: Əgər vəqf edən şəxs bir şəxsi vəqf nəzarətçisi təyin edib şərt qoysa ki, yalnız müsəlmanların vəliyyəi-əmrini onu vəqf nəzarətçiliyindən kənarlaşdırma bilər, həmin şəxs özünü bu vəzifədən kənarlaşdırma bilərmi?

Cavab: Ehtiyat-vacibə görə, vəqf nəzarətçisi bu vəzifəni qəbul etdikdən sonra özünü bu vəzifədən kənarlaşdırma bilməz. Necə ki, vəqf qəyyumu da bu işi görə bilməz (yəni özünü vəqfi əmlaka qəyyumluq vəzifəsindən kənarlaşdırma bilməz).

Sual 2014: Bir vəqfi əmlakın bir hissəsi xüsusi, bir hissəsi isə ümumi vəqfdir. Vəqf edən şəxs bu vəqfi əmlakın qəyyumluğu vəzifəsi barəsində belə qeyd etmişdir: “Qəyyum vəfat etdikdə bu vəzifə nəsilbənəsil – birinci nəsil ikinci nəsildən öndə tutulması şərtilə - oğlan övladlarından ən böyüyü və ən salehinin öhdəsindədir”. Belə olduğu təqdirdə, əgər birinci nəslin nümayəndələri arasında bütün şərtlərə malik şəxs mövcud olarsa, amma vəqf qəyyumluğunu qəbul etməkdən imtina edərsə, eyni halda saleh və bu vəzifəyə layiq bildiyi kiçik övladın qəyyumluğu ilə razılaşarsa, digər şərtlərə malik olduğu təqdirdə kiçik övlad vəqf qəyyumluğunu qəbul edə bilərmi?

Cavab: Vəqfi əmlaka qəyyumluq vəzifəsinə layiq olan bir şəxs bu vəzifəni qəbul etməkdən imtina edə bilər. Amma bu vəzifəni qəbul etdiyi təqdirdə, ehtiyata görə, özünü bu vəzifədən kənarlaşdırma bilməz. Amma şəxsən idarə etmək şərt qoyulmadığı təqdirdə, etibarlı və layiqli olan başqa bir şəxsi vəqfi əmlaka aid işlərin idarə edilməsində özünə vəkil edə bilər. Həmçinin əvvəlki nəsildə bütün şərtlərə malik şəxs mövcud olduğu və vəqf qəyyumluğunu qəbul etdiyi halda, sonrakı nəsildən olan bir şəxsin vəqf qəyyumluğu vəzifəsini öhdəsinə

götürməsinə icazə verilmir.

Sual 2015: Əgər “moqufun-ələyhim”[2] arasından bəzi şəxslər – belə ki, lazımi şərtlərə malik olduqları təqdirdə vəqf qəyyumluğu vəzifəsini icra etmək haqqına malikdirlər - şəri-hakimə müraciət edib onları vəqf qəyyumu təyin etməsini ondan istəsələr, amma şəri-hakim onların lazımi şərtlərə malik olmadıqlarını əsas gətirib bu istəyi qəbul etməsə, bu şəxslər yaşı az olduğunu əsas gətirib lazımi şərtlərə malik olan bir şəxsin vəqf qəyyumu təyin edilməsinə qarşı çıxmağa bilərlərmə?

Cavab: Lazımi şərtlərə malik olmayan şəxsin vəqf qəyyumu olmaq, habelə, lazımi şərtlərə malik olan şəxsin vəqf qəyyumu təyin edilməsinə qarşı çıxmağa haqqı yoxdur.

Sual 2016: Əgər vəqfi əmlaka aid işləri idarə etmək üçün təyin edilən vəqf qəyyumu müəyyən səbəbə görə öz vəzifəni yerinə yetirməkdə səhlənkarlıq göstərsə, onu bu vəzifədən kənarlaşdırmaq və başqa bir şəxsi vəqf qəyyumu təyin etmək olarmı?

Cavab: Vəqfi əmlaka aid işləri idarə etməkdə sadəcə səhlənkarlıq göstərmək təyin edilən vəqf qəyyumunu bu vəzifədən kənarlaşdırmaq və onun yerinə başqa bir şəxsi təyin etmək üçün şəri əsas deyildir. Əksinə, bu barədə şəri-hakimə müraciət etmək lazımdır ki, onu vəqfi əmlaka aid işləri idarə etməyə vadar etsin. Əgər onu öz vəzifəsini yerinə yetirməyə vadar etmək mümkün olmazsa, şəri-hakim ondan tələb etməlidir ki, vəqfi əmlaka aid işləri yerinə yetirməsi üçün özünə saleh bir vəkil təyin etsin. Yaxud şəri-hakimin özü etibarlı bir şəxsi ona həmkar təyin etməlidir.

Sual 2017: İrənin müxtəlif şəhər və kəndlərində uzun illərdir ziyarətgah olan və xüsusi vəqf olmayıb, xüsusi bir vəqf qəyyumuna malik olmayan imamzadələrin (ə) ziyarətgahlarına başçılıq etmək səlahiyyəti, o cümlədən, bu məkanların qorunub saxlanması, təmir edilməsi, abadlaşdırılması, nəzirlərin toplanması kimə aiddir? Qədim zamanlardan bəri ölülərin dəfn edildiyi məkan olan imamzadələrin (ə) ziyarətgahının torpağı barəsində kimsə mülkiyyət iddiası edə bilərmə?

Cavab: Müqəddəs ziyarətgahların və xüsusi bir vəqf qəyyumuna malik olmayan ümumi vəqfin vəqf qəyyumluğu vəzifəsi şəri-hakimin və müsəlmanların vəliyyəi-əmrinin öhdəsindədir. Hal-hazırda bu vəzifə Vəqf və Xeyriyyə İşləri İdarəsində vəliyyəi-fəqihin nümayəndəsinin öhdəsinə qoyulubdur. Qədim zamanlardan bəri müsəlmanların ölülərinin dəfnini üçün nəzərdə tutulan imamzadələrin (ə) ziyarətgahının torpağı ümumi vəqf hökmündədir. Amma əgər bunun əksi şəri-hakimə şəri yolla sübuta yetərsə, hökm fərqlidir.

Sual 2018: Vəqfi əmlakdan istifadə edən və hamılıqla müsəlman olan şəxslər müsəlman olmayan bir şəxsin vəqf qəyyumluğuna namizədliyini irəli sürə və vəqf qəyyumu təyin edilməsinə dair qərar çıxarması üçün onu Vəqf İdarəsinə tanıtdıra bilərlərmə?

Cavab: Müsəlman olmayan şəxs müsəlmanlara aid vəqfi əmlaka qəyyumluq vəzifəsinə təyin edilə bilməz.

Sual 2019: Vəqf edən şəxs tərəfindən təyin edilən və təyin edilməyən vəqf qəyyumu kimdir? Əgər vəqf edən şəxs müəyyən bir şəxsi vəqf qəyyumu təyin edərsə və özündən sonrakı vəqf qəyyumunu təyin etməyi də onun öhdəsində qoyarsa, onun təyin etdiyi sonrakı vəqf qəyyumu vəqf edən şəxs tərəfindən təyin edilən qəyyum hesab olunarmı?

Cavab: Təyin edilən vəqf qəyyumu o şəxsdir ki, vəqf edən şəxs vəqf cümlələri oxunanda onu vəqf qəyyumu təyin etmişdir. Əgər vəqf cümlələri oxunanda sonrakı vəqf qəyyumunu təyin etmək səlahiyyətini də ona həvalə edibdirsə, onun özündən sonrakı vəqf qəyyumunu təyin etməsinin maneəsi yoxdur. Həmçinin onun təyin etdiyi sonrakı vəqf qəyyumu vəqf edən şəxs tərəfindən təyin edilən qəyyum hökmündədir.

Sual 2020: İslam Respublikasının Vəqf İdarəsi vəqf qəyyumunu bu vəzifədən kənarlaşdırmağa bilərmə? Əgər kənarlaşdırmağa bilərsə, bunun hansı şərtləri vardır?

Cavab: Vəqf İdarəsi qanunun icazə verdiyi çərçivədə xüsusi vəqf qəyyumu olan vəqflərə müdaxilə etmək haqqına malikdir.

Sual 2021: Vəqf qəyyumu öz vəzifəsini Vəqf və Xeyriyyə işləri İdarəsinə həvalə edə bilərmi?

Cavab: Vəqf qəyyumunun belə bir haqqı yoxdur. Amma Vəqf İdarəsini və ya başqa bir şəxsi vəqf işlərini idarə etməkdə özünə vəkil edə bilər.

Sual 2022: Məhkəmə vəqf işlərini idarə etməkdə səhlənkarlıqda ittiham edilən vəqf qəyyumunun işlərinə nəzarət etmək üçün bir şəxsi etibarlı nəzarətçi ünvanında təyin etmişdir. Vəqf qəyyumu ona ünvanlanan ittihamın əsassız olduğunu sübuta yetirdikdən sonra vəfat etmişdir. Bu etibarlı nəzarətçi vəqf qəyyumunun illər öncə - yəni etibarlı nəzarətçi bu vəzifəyə təyin edilməmişdən qabaq – qəbul etdiyi qərarları təsdiqləmək və ya ləğv etməklə bu qərarlara müdaxilə edə və fikir yürüdə bilərmi? Yoxsa onun vəzifəsi və nəzarət haqqı, yalnız onun bu vəzifəyə təyin edilməsinə dair çıxarılan hökmün tarixi ilə vəqf qəyyumunun vəfat etdiyi tarix arasındakı zaman kəsiminə aiddir? Nəzərə alsaq ki, vəqf qəyyumunun günahsız olduğuna dair hökm çıxarıldığı tarixdən etibarən etibarlı nəzarətçinin bu vəzifədən kənarlaşdırılmasına dair heç bir iş görülməmişdir, vəqf qəyyumunun günahsız olduğuna dair hökm çıxarılması ilə etibarlı nəzarətçinin vəzifəsi başa çatırmı? Yoxsa o, məhkəmə tərəfindən bu vəzifədən kənarlaşdırılmalıdır?

Cavab: Əgər etibarlı nəzarətçinin şəri vəqf qəyyumuna həmkar təyin edilməsinin səbəbi, vəqf qəyyumunun vəqf işlərini idarə etməkdə səhlənkarlıqda ittiham edilməsi olmuşdursa, etibarlı nəzarətçinin yalnız nəzarətçi təyin edildiyi işlərə müdaxilə etmək və fikir yürütmək haqqı vardır. Etibarlı nəzarətçinin, barəsində ittiham irəli sürülən vəqf qəyyumunun işlərinə nəzarət etmək səlahiyyəti, vəqf qəyyumunun günahsız olduğuna dair hökmün çıxarılması ilə başa çatır. Eləcə də, vəqf qəyyumu vəfat etdikdən və bu vəzifə başqa bir şəxsə ötürüldükdən sonra bu etibarlı nəzarətçinin yeni vəqf qəyyumunun vəqfə dair işlərinə müdaxilə etməyə haqqı yoxdur.

[1] Ümumi vəqf – əmlakın ümumi mənafeyi olan işlərə vəqf edilməsidir. Məsələn, məscidlərin, körpülərin, məktəblərin və s. tikintisinə edilən vəqf. Yaxud da əmlakın ümumi ünvanlara – məsələn, yoxsullara, yetimlərə və s. - vəqf edilməsidir.

[2] Vəqf kimlərə edilibdirsə, həmin şəxslər “məqfün-əleyhim” adlanır.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Vəqf edilən əmlakın şərtləri

Sual 2023: Əgər bir qrup şəxs xeyriyyəçilərdən pul toplusalar və hüseydiyyə açmaq məqsədilə bu pulla bir ev alsalar, bu iş üçün onların pul toplusaları bu evi hüseydiyyə ünvanında vəqf etmək haqqına malik olmalarına kifayət edirmi? Yoxsa bu iş üçün pulun sahibləri onları vəkil etməlidir? Nəzərə alsaq ki, əmlakın sahibi olmaq və ya sahib hökmündə olmaq vəqf edən şəxsin şərtlərindəndir, bu şəxslər isə pulun sahibi deyildirlər, bu pulu topladıqlarına görə, onlar “pulun sahibi” hesab olunurlarmı və vəqf etmək haqqına malik olurlarmı?

Cavab: Əgər evi alıb hüseydiyyə ünvanında vəqf etməkdə xeyriyyəçi şəxslər tərəfindən vəkil olarlarsa, pulun sahiblərinin vəkili ünvanında onların etdikləri vəqf düzgündür.

Sual 2024: Ənfal hesab olunan təbii meşələr və çöllüklər – belə ki, onların yaranmasında insanın müdaxiləsi olmamışdır – vəqf edilə bilərmi?

Cavab: Vəqfin düzgün olmasında vəqf edən şəxsin “xüsusi şəri sahib” olması şərtidir. Ənfal və ümumi əmlak olan təbii meşələr və çöllüklər heç kəsin xüsusi mülkü olmadığına görə, onların kiminsə tərəfindən vəqf edilməsi düzgün deyildir.

Sual 2025: Bir şəxs əkin sahəsinin müşa^[1] şəklində şərikli olan bir hissəsini almış və bu mülkü rəsmi şəkildə oğlunun adına qeydiyyatdan keçirmişdir. Bu şəxs öz oğlu üçün aldığı bu torpaq sahəsini vəqf edə bilərmi?

Cavab: Mülkün bir şəxsin adına rəsmi qeydiyyatdan keçməsi həmin şəxsin şəri sahibliyinə dair meyar deyildir. Beləliklə, əgər ata torpaq sahəsini aldıqdan və onu oğlunun adına rəsmi qeydiyyatdan keçirdikdən sonra bu torpaq sahəsini oğluna bağışlayarsa və hədiyyənin təhvil alınması düzgün şəkildə həyata keçərsə, bu halda atanın bu torpaq sahəsini vəqf etməyə haqqı yoxdur. Çünki o, bu torpaq sahəsinin sahibi deyildir. Amma əgər təkə torpaq sahəsinin sənədini oğlunun adına keçiribdirsə və mülk onun öz mülkiyyətində qalıbdırsa, şəri baxımdan o, bu torpaq sahəsinin sahibidir və onu vəqf etməyə haqqı vardır.

Sual 2026: Əgər Neft şirkəti və Şəhər Torpaq İdarəsinin məsulları şirkətin və ya idarənin ixtiyarında olan torpaq sahələrinin bir hissəsini məscidlərin və dini elmlər mədrəsələrinin tikintisinə ayırsalar, vəqfin xüsusi cümlələri oxunduqdan və vəqfi əmlak təhvil alındıqdan sonra bu torpaq sahələri vəqfi əmlak hesab olunurmu? Vəqfin şəri hökmləri onlara aid olurmu?

Cavab: Əgər bu torpaq sahələri dövlətin ümumi əmlakından olarsa və onların xüsusi bir yerə istifadə edilməsi müəyyən edilibdirsə, bu torpaq sahələri vəqf edilə bilməz. Amma əgər heç kimin mülkü olmayan “ölü torpaqlar” olarsa və dövlətin, ya Neft Şirkətinin, ya Şəhər Torpaq İdarəsinin ixtiyarında olarsa, aidiyyəti məsulların icazəsi ilə bu torpaq sahələrinin məscid, mədrəsə və s. ünvanında istifadə edilməsinin maneəsi yoxdur.

Sual 2027: Şəhər İcra Hakimiyyəti öz ixtiyarında olan əmlakdan ümumi mənfəəti olan işlərə vəqf etmək haqqına malikdirmi?

Cavab: Bu məsələ, Şəhər İcra Hakimiyyətinin qanuni səlahiyyətlərinə və mülkün xüsusiyyətlərinə bağlıdır. Buna görə də, əgər bu mülk Şəhər İcra Hakimiyyətinin qanun əsasında ümumi mənfəəti olan işlərə - məsələn, klinikaların, xəstəxanaların, məscidlərin və s. tikintisinə - ayıra bilmək səlahiyyətinə malik olduğu mülkdən olarsa, bu halda onu vəqf etməsinin maneəsi yoxdur. Amma əgər İcra Hakimiyyətinə aid işlərə istifadə edilməsi üçün

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

müəyyən edilən mülkdən olarsa, onu vəqf etmək haqqına malik deyildir.

[1] Müşə mal-mülk – şərikli mal-mülkə deyilir ki, şəriklər onun hissəbəhissəsində şərikdirlər.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

“Moqufun-ələyh”^[1] şərtləri

Sual 2028: Bir məntəqənin əhalisi Şəhər Torpaq İdarəsindən aldıkları bir torpaq sahəsində məscid tikdikdən sonra onlar arasında məscidi hansı şəkildə vəqf etmək – ümumi, yoxsa xüsusi vəqf etmək – barədə fikir ayrılığı yarandı. Onların bir dəstəsi bu qənaətdə idi ki, məscid xüsusi vəqf kimi qeydiyyatdan keçməlidir. Başqa bir dəstəsi isə bu qənaətdə idi ki, məntəqənin bütün əhalisi məscidin tikintisində iştirak etdikləri üçün məscid ümumi vəqf kimi qeydiyyatdan keçməlidir. Bu məsələnin hökmü nədir?

Cavab: Məscid ümumi vəqflərdəndir, məscidi müəyyən bir qrup və ya tayfa üçün vəqf etmək olmaz. Amma məscidə ad verilməsi məsələsində müəyyən bir münasibətlə onu müəyyən şəxsin və ya şəxslərin adı ilə adlandırmağın maneəsi yoxdur. Məscidin tikintisində iştirak edən möminlərin qeyd edilən məsələ barədə mübahisə etmələri onlara yaraşmaz.

Sual 2029: Azğın bir firqənin başçısı öz əmlakını bu firqəyə vəqf etmişdir. Nəzərə alsaq ki, vəqfin düzgün olmasında vəqfin məqsədinin şəri məqsəd olması şərtidir, digər tərəfdən isə bu azğın firqənin hədəfi, etiqadları və əməlləri azdırıcı və yanlışdır, belə olduğu təqdirdə bu vəqf düzgündürmü? Bu əmlakdan sözügedən firqənin xeyrinə istifadə edilə bilərmi?

Cavab: Əgər sübuta yetsə ki, əmlakın vəqf edildiyi məqsəd haram məqsəd olub, günaha dəstək olmağın nümunələrindəndir, bu təqdirdə belə bir vəqf batildir və şəri baxımdan haram olan məqsəd üçün bu əmlakdan istifadə edilməsi düzgün deyildir.

[1] Vəqf kimə və ya nəyə edilibdirsə, həmin şəxs və ya şey “moqufun-ələyh” adlanır.

Vəqf olunan şeyin şərtləri

Sual 2030: Bir məntəqənin əhalisi üçün tikilən hüseydiyyədə əzadarlıq məclislərində iştirak edənlər, həmçinin bu məntəqənin əhalisi vəqfnamənin bəndlərinin açıqlamasına müdaxilə etmək haqqına malikdirlərmə?

Cavab: Vəqfnamənin bəndlərində müxtəsərlik və ya qeyri-müəyyənlik olduğu təqdirdə onların başa düşülməsi üçün “haliyyə qərinə”lər və ya “məqaliyyə qərinə”lərə, yaxud ürfə müraciət olunmalıdır. Heç kimin onları öz düşüncəsinə uyğun açıqlamaq haqqı yoxdur.

Sual 2031: Əgər bir məkan dini elmlərin tədrisi və təhsili üçün vəqf edilərsə, bu məkanda tələblər təhsil aldığı bir halda adi insanlar və müsafirlər oranın imkanlarından istifadə edə bilirlərmə?

Cavab: Əgər bu məkan yalnız dini elmlər tələbələrində, yaxud dini elmlərin tədrisi və təhsili məqsədilə vəqf edilərsə, başqalarının bu məkandan istifadə etmələrinə icazə verilmir.

Sual 2032: Bu cümlə vəqfnamədə qeyd edilmişdir: “Vəqfdə şərt qoyulur ki, bütün əhali arasından bir heyət “idarə heyəti” ünvanında seçilsin.” Bu cümlə seçicilərin təyin edildiyinə dəlalət edirmi? Dəlalət etmədiyi təqdirdə, idarə heyətini seçmək haqqı kimlərə aiddir?

Cavab: Sözügedən cümlənin zahiri idarə heyətinin seçilməsində bütün əhəlinin iştirak etmələrinə dəlalət edir. Ümumiyyətlə, əgər vəqf edən şəxs vəqf əqdində idarə heyətini seçən şəxsi və ya şəxsləri müəyyən etməzsə, vəqf xüsusi vəqf qəyyumuna malik olduğu təqdirdə idarə heyətini seçmək vəqf qəyyumunun səlahiyyətidir. Bir neçə xüsusi vəqf qəyyumuna malik olduğu və onlar arasında fikir ayrılığı mövcud olduğu təqdirdə, yaxud da vəqf edən şəxs tərəfindən vəqf qəyyumu təyin edilmədiyi təqdirdə, bu məsələ barəsində şəri-hakimə müraciət olunmalıdır.

Sual 2033: Əgər “moqfun-ələhim”^[1] arasında yaş baxımından hamıdan böyük olan oğlan övladının vəqf qəyyumluğunda “ən yetkin və ən saleh” xüsusiyyəti şərt qoyularsa, yetkinlik və salehliyin sübuta yetməsi vacibdirmi? Yoxsa bu şəxsin təkə yaş baxımından böyük olması, onun ən yetkin və ən saleh olmasının qəbul edilməsinə əsas verir?

Cavab: Vəqf qəyyumu üçün müəyyən edilən bütün şərtlər dəqiqləşməli və öz təsdiqini tapmalıdır.

Sual 2034: Bir şəxs öz əmlakını Həzrət Əba Əbdilləh Hüseynin (ə) məhərrəmlikdə və başqa günlərdə təşkil edilən əzadarlıq məclislərinə vəqf etmişdir. O özündən sonra övladlarını əbədi olaraq bu vəqfi əmlakın qəyyumu təyin etmiş, həmçinin əmlakın gəlirinin üçdə birini vəqf qəyyumu üçün müəyyən etmişdir. Əgər bir zamanlar vəqf edən şəxsin varislər mərtəbəsinin birinci, ikinci və üçüncü mərtəbəindən oğlan və qız övladları olarsa, vəqf qəyyumluğu onların hamısı üçün müştərək şəkildə olacaqdır və bu vəzifə onlar arasında bölüşdürüləcəkdirmi? Bu vəzifə onların hamısı arasında bölüşdürüldüyü təqdirdə, oğlan və qız övladları arasında bərabər şəkildə, yoxsa müəyyən fərqlərlə bölüşdürüləcəkdir?

Cavab: Əgər varislər mərtəbələri əsasında ardıcılığa və əvvəlki nəslin sonrakı nəsildən öndə olduğuna dəlalət edən əlamət və sübut mövcud olmazsa, hər zamanda mövcud olan bütün varislər mərtəbələri müştərək və bərabər şəkildə vəqf qəyyumu olacaqdır. Qəyyumluq vəzifəsi oğlan və qız arasında fərq qoyulmadan, onların arasında bərabər şəkildə bölüşdürüləcəkdir.

Sual 2035: Əgər vəqf edən şəxs vəqf qəyyumluğu vəzifəsini özündən sonra ümumi şəkildə alimlər və müctəhidlər üçün qərar verərsə, müctəhid olmayan bir din aliminin vəqf qəyyumluğu vəzifəsini öz öhdəsinə götürməyə haqqı varmı?

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Cavab: Vəqf edən şəxsin “alimlər” dedikdə, “müctəhidlər”i nəzərdə tutduğu dəqiqləşməyəndək, bir din aliminin - hətta ictihad dərəcəsinə çatmasa belə - vəqf qəyyumluğu vəzifəsini öz öhdəsinə götürməsinin maneəsi yoxdur.

[1] Vəqf kimlərə edilibdirsə, həmin şəxslər “moqufun-aləyhim” adlanır.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Vəqfin hökmləri

Sual 2036: Bir qrup şəxs xüsusi vəqf qəyyumunun icazəsi olmadan, cami məscidinin mədrəsə otağı ilə məscidə birləşən hüseyniyyə mətbəxinin arasında yerləşən kitabxananı uçurmuş və bu yeri məscidin sahəsinə qatmışlar. Onların bu işi düzgündürmü? Bu məkanda namaz qılmaq olarmı?

Cavab: Əgər sübuta yetsə ki, kitabxananın yeri yalnız kitabxana üçün vəqf edilibdir, heç kimin oranı məscidə çevirmək haqqı yoxdur və həmin yerdə namaz qılmağa icazə verilmir. Kitabxananın binasını uçuran şəxs onu əvvəlki vəziyyətinə qaytarmalıdır. Amma əgər həmin yerin məhz kitabxana üçün vəqf edildiyi sübuta yetməsə, orada namaz qılmağın maneəsi yoxdur.

Sual 2037: Bir məkan müvəqqəti olaraq - məsələn, on il müddətinə - məscid ünvanında vəqf edilə və bu müddət başa çatdıqdan sonra yenidən vəqf edən şəxs, yaxud onun varislərinin mülkiyyətinə geri qaytarıla bilərmi?

Cavab: Əgər bir məkan uzun bir müddətə, məsələn, əlli il və ya daha artıq müddətə icarəyə götürülsə və orada məscid tikilsə, bu müddət ərzində həmin məkan məscid hökmündədir.

Sual 2038: Bir qəbiristanlığın kənarında bir vəqfi torpaq sahəsi vardır. Bu qəbiristanlıq əhalinin öz ölümlərini dəfn etmələri üçün kifayət etmir. Sözügedən vəqfi torpaq sahəsinin isə qəbiristanlığın ərazisinə qatılması və qəbiristanlığa çevrilməsi uyğun görünür. Bu vəqfi torpaq sahəsinin qəbiristanlığa çevrilməsinə icazə verilirmi?

Cavab: Ölümlərin dəfnindən qeyri bir məqsədə vəqf edilən torpaq sahəsinin havayı olaraq qəbiristanlığa çevrilməsinə icazə verilmir. Amma əgər onun vəqfi “mənfəət vəqfi”^[1] qismindən olarsa, onun şəri vəqf qəyyumu - vəqfin xeyrinə bildiyi təqdirdə - oranı ölümlərin dəfni üçün icarəyə verə bilər.

Sual 2039: Bəzi vəqfi torpaq sahələri yolların genişləndirilməsi, milli parkların salınması, dövlət binalarının tikintisi layihələrinin planına düşür və vəqfin şəri qəyyumundan icazə alınmadan və onların pulu, yaxud icarə haqqı verilmədən bəzi dövlət müəssisələri, idarələri tərəfindən müsadirə edilir. Onlar bu işi görə bilərlərmi? Bu vəqfi torpaq sahələrindən istifadə edən şəxs onun əvəzinə və ya qiymətini verməlidirmi? İstifadə etdikləri vaxtdan etibarən istifadənin ücretl-mislini ödəməlidirlərmi? Müəssisələr və idarələr vəqfi torpaq sahəsinin qiymətini və ya onun yerinə başqa bir torpaq sahəsinə verərkən şəri-hakimdən icazə almaq vacibdirmi? Yoxsa Vəqf İdarəsi və ya vəqf qəyyumu vəqfin xeyrini nəzərə alaraq, vəqfi əmlakın əvəzi və ya qiyməti barəsində onlarla razılığa gələ bilər?

Cavab: Vəqfin şəri qəyyumunun icazəsi olmadan heç kim vəqfi əmlakdan istifadə edə bilməz. Əgər vəqf “mənfəət vəqfi” qismindən olarsa, vəqfi əmlak vəqf qəyyumundan icarəyə götürüldükdən sonra ondan istifadə etmək olar. Həmçinin vəqfin məqsədi üçün istifadə edilməyə qabil olan vəqfi əmlakın satılmasına və ya başqa məqsədə dəyişdirilməsinə icazə verilmir. Əgər bir şəxs vəqfi əmlakı tələf edərsə, ona zamindir. Əgər vəqfin şəri qəyyumunun icazəsi olmadan ondan istifadə edərsə, onun ücretl-mislinə zamindir və vəqfin məqsədinə istifadə edilməsi üçün ücretl-misli vəqf qəyyumuna ödəməlidir. Bu xüsusda şəxslər və dövlət müəssisələri, idarələri arasında fərq yoxdur. Vəqf qəyyumu şəri-hakimə müraciət etmədən vəqfi əmlakın xeyrini nəzərə alaraq, onun əvəzi və ya ücretl-misli barəsində vəqfi əmlakdan istifadə edən və ya onu tələf edən tərəf ilə razılığa gələ bilər.

Sual 2040: Bir vəqfi torpaq sahəsi vardır ki, onun yolu yalnız heyvanların get-gəli üçün yararlıdır. Hal-hazırda bu vəqfi torpaq sahəsinin ətrafında evlər tikildiyinə görə sözügedən yol genişləndirilməlidir. Yolun hər iki tərəfdən genişləndirilməsinə – belə ki, həm vəqfi torpaq sahəsindən, həm də şəxsi əmlakdan bərabər şəkildə götürüləcəkdir – icazə verilirmi? İcazə verilmədiyi təqdirdə, lazım olan ölçüdə vəqfi torpaq sahəsi vəqf qəyyumundan icarəyə götürülə bilərmi?

Cavab: Qaçılmaz bir zərurət tələb etməyənədək, yaxud vəqfi əmlakın özünün istifadəsi üçün bu yola ehtiyac duyulmayanadək, vəqfi əmlakın gediş-gəliş yoluna çevrilməsinə icazə verilmir. Amma “mənfəət vəqfi” qismindən olan torpaq sahəsinin gediş-gəliş yolunun genişləndirilməsi üçün icarəyə verilməsinin - vəqfi əmlakın xeyri nəzərə alınaraq - maneəsi yoxdur.

Sual 2041: Bir torpaq sahəsi iyirmi il öncə bir məntəqənin əhalisi üçün vəqf edilmişdir ki, öz ölümlərini orada dəfn etsinlər. Vəqf edən şəxs özünü vəqf qəyyumu təyin etmiş, özündən sonra isə şəhərin din alimlərindən birini – belə ki, alimin adı vəqfnamədə qeyd edilmişdir – vəqf qəyyumu təyin etmişdir. Həmçinin bu alimdən sonrakı vəqf qəyyumlarının seçilməsi qaydasını da müəyyən etmişdir. Hazırkı vəqf qəyyumunun vəqfi dəyişdirmək, yaxud vəqfin bəzi şərtlərini dəyişdirmək, yaxud da başqa şərtləri əlavə etmək haqqı varmı? Əgər bu dəyişdirilmə torpaq sahəsinin vəqf edildiyi məqsədə təsir edərsə - məsələn, oranın məşin dayanacağı edilməsi – vəqf məsələsi öz qüvvəsində qalırmi?

Cavab: Nəzərə alsaq ki, vəqf şəriət baxımından vəqfi əmlakın təhvil alınması ilə gerçəkləşir və qüvvəyə minir, bundan sonra vəqf edən şəxs və ya vəqf qəyyumu tərəfindən vəqfin dəyişdirilməsinə, həmçinin vəqfin bəzi şərtlərinin dəyişdirilməsinə və ya ona yeni şərtlərin əlavə edilməsinə icazə verilmir. Vəqfi əmlakı əvvəlki vəziyyətindən dəyişdirmək onu vəqflikdən çıxarmır.

Sual 2042: Bir şəxs öz dükanı məscidə bağlı olan qərzul-həsənə büdcəsinin yaradılması üçün vəqf etmişdir. Bu şəxs hal-hazırda vəfat etmişdir. Neçə illərdir ki, bu dükən bağlıdır və hal-hazırda da uçulub-tökülmək üzrədir. Bu məkandan başqa işlər üçün istifadə etmək olarmı?

Cavab: Əgər bu dükanda qərzul-həsənə büdcəsinin yaradılması üçün oranın vəqfi gerçəkləşmişdirsə və hal-hazırda bu məsciddə qərzul-həsənə büdcəsinin yaradılmasına ehtiyac yoxdursa, bu məkandan başqa məscidlərə bağlı olan qərzul-həsənə büdcəsinin yaradılması üçün istifadə etməyin maneəsi yoxdur. Əgər bu işi də görmək mümkün olmazsa, oradan başqa bir xeyir iş üçün istifadə etmək olar.

Sual 2043: Bir şəxs bir torpaq sahəsini oranın su payı ilə birlikdə məhərrəm və ya səfər ayının gecələrinin birində, həmçinin Əmirəl-möminin Əlinin (ə) şəhadət gecəsində “Əl-Həyy” məscidində İmam Hüseynə (ə) əzadlıq məclisinin qurulması üçün vəqf etmişdir. Bu şəxs sonradan öz varisinə vəsiyyət etmişdir ki, xəstəxana tikilməsi üçün bu torpaq sahəsi Səhiyyə Nazirliyinə verilsin. Bu işin hökmü nədir?

Cavab: “Mənfəət vəqfi”ni “intifa vəqfi”nə çevirməyə icazə verilmir. Amma xəstəxana tikilməsi üçün oranın icarəyə verilməsinin və icarə pulunun vəqfin məqsədinə sərf edilməsinin - vəqfi əmlakın xeyrinə olduğu təqdirdə - maneəsi yoxdur.

Sual 2044: Vəqfi torpaqlarda namazgah və ya hüseyniyyə tikmək olarmı?

Cavab: Vəqfi torpaqlar yenidən məscid, hüseyniyyə və s. ünvanında vəqf edilməyə qabil deyillər. Bu torpaqları namazgah və ya camaatın ehtiyac duyduğu hər hansı bir ümumi müəssisənin tikintisi üçün havayı olaraq vermək heç kimə icazə verilmir. Amma bu torpaq sahələrində namazgah, məktəb, hüseyniyyə tikilməsi üçün oranın şəri vəqf qəyyumu tərəfindən icarəyə verilməsinin maneəsi yoxdur. Oranın icarə pulu vəqf üçün təyin edilən

məqsədlərə sərf edilməlidir.

Sual 2045: “Ümumi vəqf” və “xüsusi vəqf”in mənası nədir? Bəziləri belə deyirlər: “Xüsusi vəqfi vəqf edən şəxsin məqsədindən qeyri bir məqsədə dəyişdirmək və onu xüsusi mülkə çevirmək olar”. Bu söz düzdürmü?

Cavab: Vəqf, “moqufun ələyh” baxımından ümumi vəqf və xüsusi vəqfə ayrılır. Beləliklə, “xüsusi vəqf” müəyyən şəxsə və ya şəxslərə edilən vəqfdır, məsələn, övladlara edilən vəqf, yaxud Zeyd və onun övladlarına edilən vəqf. “Ümumi vəqf” əmlakın ümumi məqsədlərə və mənafeyə vəqf edilməsidir, məsələn, məscidlərə, istirahət məkanlarına, məktəblərə və s. edilən vəqf. Yaxud da əmlakın ümumi ünvanlara – məsələn, yoxsullara, yetimlərə, xəstələrə, yolda qalanlara və s. – vəqf edilməsidir. Bu üç qisim arasında vəqfin əsası baxımından heç bir fərq yoxdur, baxmayaraq ki, hökmləri və nəticələri baxımından onlar arasında fərq vardır. Məsələn, ümumi məqsədlər və mənafe üçün olan vəqfdə, həmçinin ümumi ünvanlar üçün olan vəqfdə vəqf əqdi bağlanan zaman “moqufun ələyhim”in nümunə və nümayəndəsinin xarici reallığı (reallıqda mövcud olması) şərt deyildir. Halbuki, xüsusi vəqfdə bu şərtədir. Həmçinin “intifa vəqfi” qismindən olub ümumi məqsədlər və mənafe üçün olan vəqfdə - məsələn, məscidlərə, məktəblərə, qəbiristanlıqlara, körpülərə və s. olan vəqfdə - vəqfi əmlak, hətta məhv olsa belə, heç bir vəchlə satıla bilməz. Amma xüsusi vəqfdə və “mənfəət vəqfi” qismindən olub ümumi ünvanlar üçün olan vəqf bəzi istisna hallarda satıla və dəyişdirilə bilər.

Sual 2046: Hicri-şəmsi 1263-cü ilə mənsub olan bir əlyazma Quran nüsxəsi bir məscidə vəqf edilibdir və hal-hazırda məhv olmaq üzrədir. Onu cildlətdirmək və bu müqəddəs və dəyərlı əsəri qorumaq üçün şəri icazəyə ehtiyac varmı?

Cavab: Qurani-Məcidi cildlətdirmək, onun cildini və vərəqlərini bərpa etmək və həmin məsciddə qoruyub saxlamaq üçün şəri-hakim tərəfindən xüsusi icazəyə ehtiyac yoxdur.

Sual 2047: Vəqfi əmlakı qəsb etmək və onu vəqfin məqsədindən qeyri bir məqsədə istifadə etmək ücrətül-mislə zəmin olmağa səbəb olurmu? Vəqfi əmlakı tələf etmək – məsələn, binasını uçurtmaq – yaxud vəqfi torpaq sahəsini prospektə çevirmək onun mislinə və ya qiymətinə zəmin olmağa səbəb olurmu?

Cavab: Xüsusi vəqfdə (məsələn, övlada olan vəqfdə), həmçinin “mənfəət vəqfi” qismindən olan ümumi vəqfdə vəqfi əmlakı qəsb etmək və onu vəqfin məqsədindən qeyri bir məqsədə istifadə etmək, yaxud da birincidə (yəni xüsusi vəqfdə) “moqufun ələyhim”in icazəsi olmadan, ikincidə isə vəqfin şəri qəyyumunun icazəsi olmadan vəqfi əmlakdan istifadə etmək vəqfi əmlakın özünə və mənfəətinə zəmin olmağa səbəb olur. Mənfəətin əvəzini qaytarmaq – istər tələb edilsin, istərsə də tələb edilməsin – vacibdir. Həmçinin vəqfi əmlak mövcud olduğu təqdirdə onun özünü qaytarmaq, eləcə də, istifadəçinin əlində, yaxud onun əməlinə görə tələf olduğu təqdirdə onun əvəzini qaytarmaq vacibdir. Mənfəətin əvəzi vəqfin məqsədinə, vəqfi əmlakın əvəzi isə, tələf olan əmlakın yerinə sərf olunmalıdır. “İntifa vəqfi” qismindən olan ümumi vəqfdə - məsələn, məscidlər, məktəblər, karvansaralar, körpülər, qəbiristanlıqlar və s. kimi “moqufun ələyhim”in bəhrələnməsi üçün ümumi məqsədlərə və ya ünvanlara olan vəqfdə - qəsb edən şəxs tərəfindən qəsb edildiyi və vəqfin mənfəətindən qeyri bir məqsədə istifadə edildiyi təqdirdə, məktəb, karvansara, hamam kimi əmlakdan istifadənin ücrətül-misli ödənməlidir. Amma məscidlərin, məqbərələrin,

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

ziyarətgahların, körpülərin istifadəsinin ücretül-mislinə zəmin deyildir. Əgər bu vəqfi əmlakın özünü tələf edərsə, onun mislinin və ya qiymətinin əvəzini verməlidir və bu da tələf olan vəqfi əmlakın yerinə sərf olunmalıdır.

Sual 2048: Bir şəxs öz əmlakını kənddə Seyyidüş-şühədanın (ə) əzadərliq məclislərinin qurulması üçün vəqf etmişdir. Amma hal-hazırda vəqf qəyyumu vəqfnamədə qeyd edilən kənddə əzadərliq məclislərini təşkil etmək iqtidarında deyildir. O, yaşadığı şəhərdə əzadərliq məclislərini təşkil edə bilərmi?

Cavab: Əgər əmlak məhz həmin kənddə əzadərliq məclislərinin qurulması üçün vəqf edilibdirsə, vəqf qəyyumunun özünə vəkil tutub həmin kənddə əzadərliq məclislərini təşkil etməsi mümkün olduğu zamanadək, bu məclisləri başqa məkanda təşkil etməyə haqqı yoxdur. Əksinə, o, həmin kənddə əzadərliq məclislərini təşkil etmək üçün bir şəxsi özünə naib tutmalıdır.

Sual 2049: Məscidin qonşuları öz evlərinin qaynaq işlərini görmək üçün məscidin işığından istifadə edə və istifadə etdikləri işığın pulunu artıqlaması ilə məscidin işlərini idarə edən məsullara ödəyə bilərmi? Məscidin məsulları məscidin işığından istifadə edilməsinə icazə verə bilərmi?

Cavab: Məscidin işığından şəxsi işlər üçün istifadə etməyə icazə verilmir və məscidin məsulları belə bir icazəni verə bilməzlər.

Sual 2050: Camaat uzun illərdir ki, bir vəqfi su çeşməsindən istifadə edirlər. Bu su çeşməsindən müxtəlif yerlərə və ya şəxsi yaşayış evlərinə borular vasitəsilə su çəkmək olarmı?

Cavab: Əgər bu su çeşməsindən borular vasitəsilə su çəkmək vəqfin dəyişdirilməsi və ya vəqfi əmlakın vəqfin məqsədindən qeyri bir məqsədə istifadə edilməsi hesab olunmazsa, həmçinin digər “moqufun ələhim”in sudan istifadə etmələrinə mane olmazsa, bu işin manəəsi yoxdur. Əks təqdirdə, buna icazə verilmir.

Sual 2051: Bir torpaq sahəsi əzadərliq məclislərinin təşkil edilməsi və dini elmlər tələbələri üçün vəqf edilibdir. Bu torpaq sahəsi kəndin əsas yolunun kənarında yerləşir. Hal-hazırda kəndin əhalisindən bir dəstə insan kənd üçün başqa bir yol çəkmək fikrindədirlər və bu yol sözügedən vəqfi torpaq sahəsinin o biri tərəfinə düşür. Bu yolun salınması torpaq sahəsinin qiymətinin artmasına təsirli olduğu təqdirdə, bu işi görməyə icazə verilirmi?

Cavab: Vəqfi torpaq sahəsinin bir hissəsində yol çəkmək nəticəsində torpaq sahəsinin qiymətinin artması, vəqfi torpaq sahəsindən istifadə etməyə və ya oranı yola çevirməyə şəri əsas deyildir.

Sual 2052: Bir məscidin yaxınlığında bir ev vardır ki, evin sahibi onu məscidin imam-camaatının məskunlaşması üçün vəqf etmişdir. Amma hal-hazırda ailənin böyüklüyünə, get-gəl edənlərin çoxluğuna və başqa səbəblərə görə, bu ev imam-camaatın yaşaması üçün münasib deyildir. İmam-camaatın özünün bir evi vardır və o, bu evdə yaşayır. Bu evin isə təmirə ehtiyacı vardır və bunun üçün o, bir qədər pul krediti götürmüşdür. İmam-camaat vəqfi evi icarəyə verə və onun icarə pulunu yaşadığı ev üçün götürdüyü borcu qaytarmağa və evin təmirinə sərf edə bilərmi?

Cavab: Əgər ev məscidin imam-camaatının məskunlaşması üçün “intifa vəqfi” şəklində vəqf edilibdirsə, şəriət baxımından onun bu evi icarəyə vermək – hətta evin icarə pulunu öz borcunu qaytarmağa və yaşadığı evin təmirinə sərf etmək məqsədilə olsa belə - haqqı yoxdur. Əgər həmin ev kiçik olduğuna görə onun ailəsinin yaşaması, qonaqların get-gəl etmələri və müraciət edənləri qarşılamaq üçün yetərli deyildirsə, bu evdən günün - gündüzün və ya gecənin - bəzi saatlarında müraciət edənləri qarşılamaq üçün istifadə edə

bilər. Yaxud da həmin evi məskunlaşması üçün başqa bir imam-camaata verə bilər.

Sual 2053: Karvanların dincəlməsi üçün icarəyə verilən karvansara binası vəqfidir və onun vəqf qəyyumluğu karvansara ilə üzbəüz yerləşən məscidin indiki sabit imam-camaatının öhdəsindədir. Məsələn mərcəyi-təqlidlərə dəqiqliklə bəyan olunmadığına görə, karvansara uçurdulmuş və onun yerində hüseyniyyə tikilmişdir. Bu məkanın mənfəəti dəyişiklikdən öncəki şəkildə qalır mı?

Cavab: “Mənfəət vəqfi” olan karvansaranın “intifa vəqfi” olan hüseyniyyəyə çevrilməsinə icazə verilmir. Karvansaranın binası özünün əvvəlki şəklinə qaytarılmalı və karvanlara, müsafirlərə icarəyə verilməli, icarə pulu da vəqf edən şəxsin müəyyən etdiyi məqsədə sərf edilməlidir. Amma əgər vəqfin şəri qəyyumu təyin etsə ki, vəqfin qısamüddətli və uzunmüddətli məsləhəti bu məkanın indiki vəziyyətində dini məclislərin təşkili üçün icarəyə verilməsini və icarə pulunun da vəqfin məqsədinə sərf edilməsini tələb edir, bu təqdirdə o, bu işi görə bilər.

Sual 2054: Məscidin həyatında tikilən dükanın sərquflisini satmaq olarmı?

Cavab: Əgər məscidin həyatında dükanın tikilməsi şəri baxımdan icazəli olubdursa, vəqfin xeyrini nəzərə alaraq, həmçinin vəqfin şəri qəyyumunun icazə ilə dükanın sərquflisini satmağın maneəsi yoxdur.

Sual 2055: Bəzən dövlət və qeyri-dövlət müəssisələri bir sıra layihələrə görə - məsələn, sədlərin tikilməsi, işıq stansiyalarının tikilməsi, parkların salınması və s. – vəqfi torpaq sahələrindən istifadə etmək məcburiyyətində qalırlar. Bu layihələri icra edənlər şəri baxımdan vəqfi əmlakın əvəzini və ya ücretül-mislini vermək vəzifəsi daşıyırlarmı?

Cavab: Xüsusi vəqfdə vəqfi əmlakı icarəyə götürmək və ya almaq üçün “moqufun ələhim”ə müraciət etmək lazımdır. “Mənfəət vəqfi” şəklində olan ümumi ünvanlara edilən vəqfdə isə - belə ki, burada vəqfi əmlakın mənfəəti vəqfin məqsədinə sərf edilir – vəqfi əmlakdan istifadə etmək üçün onun şəri qəyyumundan icarəyə götürülməlidir. İcarə pulu da vəqf qəyyumuna verilməli və vəqfin məqsədinə sərf edilməlidir. Əgər bu kimi vəqfi əmlakdan istifadə etmək əmlakın tələf edilməsi hökmündə olarsa, vəqfi əmlaka zəmin olmağa səbəb olur və istifadəçi şəxsin vəqfi əmlakın əvəzini onun şəri qəyyumuna qaytarması vacibdir. Vəqfin şəri qəyyumu bu vəsaitlə başqa bir mülk almalı və onu əvvəlki vəqfin yerinə vəqf etməlidir, oradan gələn gəlirlər də vəqfin məqsədinə sərf edilməlidir.

Sual 2056: Bir şəxs bir neçə il bundan öncə tikintisi başa çatmamış bir dükanı icarəyə götürmüş və dükanın sərqufli pulunu həmin vaxt ödəmişdir. Sonra dükanın sahibindən icazə alıb icarə pulu ilə bu dükanın tikintisini başa çatdırmış və icarə müddəti ərzində dükanın yarısını rəsmi sənədlə onun sahibindən satın almışdır. İndi o, bu dükanın vəqfi olduğunu iddia edir və vəqf qəyyumunun naibi də dükanın sərqufli pulunun yenidən ödənilməsinə tələb edir. Bu məsələnin hökmü nədir?

Cavab: Əgər dükanın torpağının vəqfi olduğu sübuta yetsə, yaxud icarəçi şəxs bunu etiraf etsə, bu təqdirdə dükanın vəqfi torpağının mülkiyyət iddiasını edən şəxsin icarəçi şəxsə verdiyi səlahiyyətlərin hamısı etibarsızdır. İcarəçi şəxs bu dükandan istifadə etmək üçün vəqfin şəri qəyyumu ilə yenidən müqavilə bağlamalıdır. O, mülkiyyət iddiası edən şəxsə verdiyi pulu ondan geri ala bilər.

Sual 2057: Əgər müəyyən torpaqların vəqfi olduğu dəqiqləşərsə, amma vəqfin məqsədi məlum olmazsa, bu torpaqlarda məskunlaşan və əkinçilik edən şəxslərin vəzifəsi nədir?

Cavab: Əgər vəqfi torpaqların xüsusi vəqf qəyyumu olarsa, vəqfi torpaqlardan istifadə

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

edənlər ona müraciət etməli və torpaları ondan icarəyə götürməlidirlər. Yox əgər xüsusi vəqf qəyyumu olmazsa, bu torpaqların idarəçiliyi şəri-hakimin öhdəsindədir və istifadəçilər ona müraciət etməlidirlər. Vəqfi əmlakdan gələn gəlirin istifadəsinə gəlincə, bu xüsusda müxtəlif ehtimallar mövcud olduğuna görə, əgər ehtimallar “mutəsadiq və qeyri-mutəbayin” olarsa – məsələn, seydilər, yoxsullar, alimlər, filan şəhərin əhalisi – vəqfi əmlakın gəliri ehtimallar arasından yaqinliyə yaxın olanına sərf edilməlidir. Yox əgər ehtimallar “mutəbayin və qeyri-mutəsadiq” olarsa, bu təqdirdə əgər ehtimallar müəyyən məqamlar arasında “məhsur” olarsa, vəqfin gəlirinin istifadəsi püşk yolu ilə müəyyən edilməlidir. Amma əgər ehtimallar “qeyri-məhsur” məqamlar arasında olarsa, bu təqdirdə əgər ünvanlar və ya şəxslər arasında “qeyri-məhsur” olarsa – məsələn, vəqfi torpağın zürriyyəyə vəqf edildiyi məlumdur, amma “qeyri-məhsur” şəxslər arasından hansı şəxsin zürriyyəsinin nəzərdə tutulduğu məlum deyildir – onda vəqfi əmlakın gəliri “sahibi məlum olmayan mal” hökmündədir və fəqirlərə sədəqə verilməlidir. Amma əgər ehtimallar “qeyri-məhsur” məqsədlər arasında olarsa – məsələn, məscidlərə, ya ziyarətgahlara, ya körpülərə, ya zəvvarlara köməkliyə və s. – vəqfi əmlakın gəliri, ehtimallardan kənara çıxmaq şərtilə, xeyriyyə işlərinə sərf edilməlidir.

Sual 2058: Bir torpaq sahəsi vardır ki, əhali öz ölümlərini uzun illərdə orada dəfn edir. Burada bir imamzadə (ə) də dəfn olunubdur. Otuz il öncə ölümlərin yuyulması üçün burada bir yer də tikilmişdir. Amma bu torpaq sahəsinin ölümlərin dəfninə, yoxsa burada dəfn olunan imamzadəyə (ə) vəqf edildiyi məlum deyildir. Həmçinin burada ölümlərin yuyulması üçün yerin tikilməsinin şəri baxımdan düzgün olub-olmadığı da məlum deyildir. Bu səbəbdən, əhalinin öz ölümlərini həmin yerdə yumalarına icazə verilirmi?

Cavab: Əhali əvvəlki kimi, öz ölümlərini həmin yerdə qüsl edə və imamzadənin (ə) ziyarətgahının həyatından hesab olunan bu torpaqlarda öz ölümlərini dəfn edə bilərlər. Amma əgər bu işin vəqfin məqsədinə zidd olduğu onlara məlum olarsa, bu işi görmələrinə icazə verilmir.

Sual 2059: Bizim məntəqədə torpaq sahələri vardır ki, camaat orada əkin sahələri salır və ağaclar əkirlər. Camaat arasında belə danışılır ki, bu torpaq sahələri məntəqədə dəfn olunan imamzadələrdən (ə) birinə vəqf edilibdir və vəqf qəyyumu da məntəqədə yaşayan seydilərdir. Amma bu torpaq sahələrinin vəqfi olduğuna dəlalət edən bir dəlil mövcud deyildir. Deyilənlərə görə, əvvəllər bir vəqfnamə var imiş, amma yangın nəticəsində məhv olmuşdur. Əvvəlki hökumətin dövründə camaat bu torpaqların əhali arasında bölüşdürülməsinin qarşısını almaq üçün onların vəqfi torpaqlar olduğuna şahidlik edirlərmiş. Bir dəstə də deyir ki, seydilərə böyük hörmət və sevgi bəsləyən bir hakim bu torpaqların vergilərdən azad olması üçün onları seydilərə vəqf etmişdir. Hal-hazırda bu torpaqların hökmü nədir?

Cavab: Vəqfliyin sübuta yetməsi üçün vəqfnamənin mövcud olması şərt deyildir. Vəqfi əmlakdan istifadə edən istifadəçinin bu torpaqların vəqfi olduğunu etiraf etməsi, yaxud bu istifadəçi vəfat etdikdən sonra onun varislərinin bu məsələni etiraf etmələri kifayət edir. Həmçinin bu əmlak ilə əvvəllər bir vəqfi əmlak kimi davranılmasının dəqiqləşməsi, yaxud bu torpaqların vəqfi olduğuna iki ədalətli kişinin şahidlik etməsi, yaxud bu torpaqların vəqfi olduğuna dair elm və yaqinlik hasil edən məşhurluğun mövcud olması onların vəqfi olduğunu sübuta yetirir. Beləliklə, vəqfliyin bu dəlillərindən biri mövcud olduğu təqdirdə, bu torpaqların vəqfi olduğuna hökm verilir. Bundan qeyri halda, istifadəçinin ixtiyarında olan mülkün onun mülkiyyəti olduğuna hökm veriləcəkdir.

Sual 2060: Bir mülkün beş yüz il öncəyə aid olan vəqfnaməsi tapılmışdır. İndi bu mülkün vəqfi olduğuna hökm verilirmi?

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Cavab: Vəqf sənədinin məzmununun doğru olduğuna yəqinlik hasil olmayanadək, sadəcə vəqf sənədinin mövcud olması vəqfliyə şəri dəlil deyildir. Amma həmin mülkün vəqfi olduğu camaat arasında, xüsusilə də yaşlılar arasında geniş yayılarsa - belə ki, bu məşhurluq sözügedən mülkün vəqfi olduğuna dair elm və yəqinliyə yararlı olarsa, -yaxud istifadəçi şəxs bu məsələni etiraf edərsə, yaxud əvvəllər bu mülk ilə vəqfi bir mülk kimi davranıldığı dəqiqləşərsə, sözügedən mülk vəqfi mülk hökmündədir. Hər bir halda, zamanın ötməsi vəqfi əmlakın vəqflikdən çıxmasına səbəb olur.

Sual 2061: Çayın suyunun üç payı atamdan mənə irs çatmışdır. Təzəlikcə bilmişəm ki, atamın aldığı bu üç pay, on beş payı vəqfi əmlak olan yüz paydandır. İndi məlum deyildir ki, bu üç pay hansı paylara daxildir: vəqfi əmlakdandır, yoxsa satan şəxsin əmlakındandır? Bu üç payın algı-satqısı batil və yanlış imiş? Onun pulunu birinci satıcıdan – belə ki, o, indi həyatdadır – geri almağa haqqım varmı?

Cavab: Əgər satan şəxs onu satarkən, müştərək sudan satdığı payın şəri sahibi olubdursa və sahibi olduğu paydan, yoxsa vəqfi əmlak ilə şəxsi əmlak arasında müşa şəklində olan şərikli paydan satdığı məlum deyildirsə, bu təqdirdə algı-satqı düzgündür. Müştərinin də aldığı malın sahibi olduğuna və irs yolu ilə bu əmlakın onun varislərinə çatdığına hökm verilir.

Sual 2062: Alimlərdən biri öz əmlakının – o cümlədən, əkin sahəsi və bağ kimi əmlakının - bir hissəsini xüsusi vəqf etmişdir. Bu barədə vəqfnamə tənzimləmiş və orada vəqfin bütün şərtlərinə əməl etdiyini, vəqfin şəri əqdini də icra etdiyini qeyd etmişdir. Elm əhlindən olan on nəfər bu vəqfnaməni imzalamışdır. Belə bir vəqfnamənin mövcud olması, bu əmlakın vəqfi əmlak olduğuna hökm verilməsinə əsas verirmi?

Cavab: Əgər sübuta yetsə ki, vəqf əqdinin icrasından əlavə, vəqf etdiyi əmlakı “moqfun ələyhim”ə və ya vəqfin şəri qəyyumuna təhvil vermiş, onların ixtiyarında qoymuşdur, bu vəqf düzgündür və icrası vacibdir.

Sual 2063: Bir torpaq sahəsi xəstəxana və ya tibb məntəqəsinin tikilməsi üçün Səhiyyə İdarəsinə bağışlanmışdır. Amma Səhiyyə İdarəsinin məsulları bu torpaq sahəsində hələ də xəstəxana və ya tibb məntəqəsinin tikilməsi üçün bir iş görməmişlər. Vəqf edən şəxs bu torpaq sahəsini geri ala bilərmi? Torpaq sahəsinin Səhiyyə İdarəsinin məsullarına təhvil verilməsi, vəqfliyin gerçəkləşməsi üçün kifayət edirmi? Yoxsa orada xəstəxana binasının tikilməsi də şərtidir?

Cavab: Əgər vəqf əqdi şəri şəkildə icra edildikdən sonra sahibi tərəfindən torpaq sahəsinin Səhiyyə İdarəsinin məsullarına təhvil verilməsi, bu əmlakın vəqfin şəri qəyyumuna təhvil verilməsi hesab olunarsa, vəqf edən şəxsin onu geri almağa haqqı yoxdur. Amma əgər qeyd edilən iki işdən biri gerçəkləşməzsə, o öz torpaq sahəsini onlardan geri ala bilər.

Sual 2064: Bir şəxs sahibi olduğu torpaq sahəsini məscid tikintisi üçün məntəqənin din aliminin və iki nəfər ədalətli şahidin qarşısında vəqf etmişdir. Bir müddətdən sonra bəzi şəxslər oranı ələ keçirmiş və orada yaşayış evləri tikmişlər. Bu şəxslərin və vəqf qəyyumunun vəzifəsi nədir?

Cavab: Əgər vəqf əqdi icra edildikdən sonra bu torpaq sahəsi vəqf edən şəxsin icazəsi ilə təhvil alınmışdırsa, vəqfin bütün şəri hökmləri ona aid olacaqdır. Başqalarının orada özlərinə yaşayış evləri tikmələri qəsb hesab olunur. Onlar tikdikləri evləri uçurub torpağı boşaltmalı və vəqfin şəri qəyyumuna təhvil verməlidirlər. Bundan qeyri halda isə, torpaq sahəsi onun şəri sahibinin mülkiyyətindədir və başqalarının ondan istifadə etmələri, onun sahibinin icazəsinə bağlıdır.

Sual 2065: Bir şəxs bir torpaq sahəsini səksən il öncə almışdır və o, vəfat etdikdən sonra varisləri bu torpaq sahəsi üzərində bir neçə alqı-satqı həyata keçirmişlər. Bu torpaq sahəsini birinci alıcıdan alan alıcıların hamısı vəfat etmişlər, buna görə də torpaq sahəsi onların varislərinin ixtiyarına keçmişdir. Axırncı alıcılar təxminən qırx ildir ki, torpaq sahəsini rəsmi şəkildə öz adlarına keçirmiş, rəsmi mülkiyyət sənədini aldıqdan sonra orada özlərinə yaşayış evləri tikmişlər. İndi bir şəxs iddia edir ki, bu torpaq sahəsi övladlara vəqf edilibmiş və övladların onu satmaq haqları yoxdur. Nəzərə alsaq ki, səksən il ərzində heç kim belə bir iddianı etməmişdir və vəqfliyə dəlalət edən yazılı bir sənəd də mövcud deyildir, həmçinin heç kim bu məsələyə şahidlik etmir, hazırkı sahiblərin vəzifəsi nədir?

Cavab: Bu torpaq sahəsinin vəqfi olduğunu və satışının qadağan olduğunu iddia edən şəxs öz iddiasını etibarlı bir yol ilə sübuta yetirməyəndək, torpaq sahəsi üzərində baş tutan alqı-satqların, həmçinin hal-hazırda ondan istifadə edən şəxslərin mülkiyyətinə hökm verilir.

Sual 2066: Bir vəqfi torpaq sahəsində üç suvarma kanalı vardır. Şəhər İcra Hakimiyyəti bir neçə il davam edən quraqlığa görə bu su kanallarından ikisini məntəqənin əhalisinin içməli suyunu təmin etmək üçün icarəyə götürmüşdür. Məntəqənin din tələbələrinə və vəqf edən şəxsin övladlarına vəqf edilən üçüncü su kanalı isə qurumuşdur. Nəticədə, bu su kanalının suyu ilə suvarılan torpaqlar istifadəsiz xam torpaqlara çevrilmişdir. Hal-hazırda Şəhər Torpaq İdarəsi bu torpaqların “ölü torpaqlar” olduğunu iddia edir. Bu torpaqlarda bir neçə il əkin əkilmədiyinə görə “ölü torpaqlar” hesab olunurmu?

Cavab: Vəqfi torpaqlar bir neçə il həkilmədiyinə görə vəqflikdən xaric olmur.

Sual 2067: İmam Rzanın (ə) həərəminə vəqf edilən torpaqların bəzisinin ərazisində çöllüklər və meşəliklər vardır. Amma bəzi aidiyyəti qurumlar çöllüklər və meşəliklər barəsində olan dövlət qanunlarına istinad edərək, bu çöllüklər və meşəliklərin “ənfal” olduğuna hökm vermişlər. Vəqfi torpaqların ərazisində yerləşən çöllüklər və meşəliklərə bu torpaqların ərazisində yerləşən digər torpaq sahələri kimi vəqfin şəri hökmləri aid olurmu? Onlarla vəqfi əmlak kimi davranılmalıdır?

Cavab: Vəqfi torpaqların ətrafında yerləşən çöllüklər və meşəliklər əgər vəqfi torpaqların ərazisi hesab olunarsa, vəqfi əmlak hökmündədir və vəqfi torpaqlara aiddir. Onlar barəsində ənfal və ümumi əmlak hökmü verilmir. Ərazini və onun sahəsini təyin edən mənbə isə, məntəqənin ürfü və bu işdə mütəxəssis olan şəxslərin rəyidir.

Sual 2068: Bir neçə torpaq sahəsi qırx il öncə yetimlərin evinin tikilməsi üçün vəqf edilibdir və o vaxtdan indiyədək bu vəqfə əməl edilir. Bu vəqfi əmlakın müəyyən vəqf qəyyumu da vardır ki, Vəqf İdarəsi tərəfindən qəbul edilmişdir. Təzəlikcə, qədim sənəddən üzü köçürüldüyü iddia edilən adi bir sənəd təqdim edilmiş və bu sənəddə qeyd edilmişdir ki, bu torpaqlar üç yüz il öncədən indiyədək vəqf edilibdir. Qədimi olduğu iddia edilən əsil vəqf sənədinin mövcud olmadığını nəzərə alaraq, həmçinin mövcud sənədin naqis olduğunu və orada vəqf qəyyumunun təyin edilmədiyini, əvvəllər bu torpaqlarla vəqfi əmlak kimi davranılmadığını, xüsusilə də istifadəçilərin bu iddianı təkzib etdiklərini, habelə bu torpaqların əvvəllər vəqfi olmasının məşhur olmadığını nəzərə alaraq, bu sənəd yeni vəqfin məqsədinə əməl edilməsinə - yetimlər evi olaraq istifadə edilməsinə - mane ola bilərmi?

Cavab: Vəqf sənədi – istər əsil olsun, istərsə də əsil sənədin üzü köçürülmüş olsun – vəqfliyə şəri dəlil deyildir. Nəticədə, əvvəlki vəqf mötəbər bir dəlil ilə sübuta yetməyəndək, hal-hazırda əməl edilən yeni vəqf düzgündür, qüvvədədir, ona əməl oluna bilər.

Sual 2069: Bir şəxs bir torpaq sahəsini Seyyidüş-şühədanın (ə) hüseyniyyəsinin tikintisi üçün vəqf etmişdir. Amma bu torpaq sahəsi kəndin ümumi yoluna çevrilmişdir. Hal-hazırda hüseyniyyənin tikintisi üçün vəqf edilən bu torpaq sahəsindən təxminən qırx iki kvadrat metr ərazi qalmışdır. Bu ərazinin hökmü nədir? Vəqf edən şəxs onu geri götürə, öz mülkiyyətinə qaytara bilərmi?

Cavab: Əgər vəqf əqdi şəri şəkildə icra edilibdirsə və vəqfi əmlak vəqf qəyyumu tərəfindən, yaxud vəqfin məqsədi üçün təhvil alınıbdırsa, vəqfi torpaq sahəsindən qalan ərazi vəqf olaraq qalır və vəqf edən şəxs onu geri götürə bilməz. Bundan qeyri halda, bu ərazi onun mülkiyyətindədir və bu ərazinin ixtiyarı onun əlindədir.

Sual 2070: İrsdə payı olan varislərin bəzisi bütün irsi vəqf edə bilərlərmi? Vəqf əqdinin onların adından icra edilməsi düzgündürmü?

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Cavab: Onların bu işi yalnız irsdən öz payları xüsusunda düzgündür. Digər varislərin payı xüsusunda isə, vəqf “füzuli”dir və vəqfin düzgünlüyü onların icazəsinə bağlıdır.

Sual 2071: Bir şəxs bir torpaq sahəsini öz oğlan övladlarına vəqf etmişdir. O vəfat etdikdən sonra Vəqf İdarəsi vəqfin şərtlərini bilmədən, sözügedən torpaq sahəsini bu şəxsin həm oğlan, həm də qız övladlarının adına qeydiyyatla salmışdır. Vəqf İdarəsinin bu işi sözügedən torpaq sahəsindən bəhrələnməkdə mərhumun qız övladlarının onun oğlan övladlarına şərik olmalarına səbəb olurmu?

Cavab: Sözügedən torpaq sahəsinin Vəqf İdarəsi tərəfindən mərhumun qız övladlarının adına qeydiyyatla salınması, vəqfi əmlakdan bəhrələnməkdə qız övladlarının oğlan övladlarına şərik olmalarına səbəb olmur. Nəticədə, əgər torpaq sahəsinin yalnız oğlan övladlarına vəqf edildiyi sübuta yetsə, yalnız oğlan övladlarına aid olacaqdır.

Sual 2072: Çay yatağının yolunda yerləşən bir torpaq sahəsi yüz il öncə ümumi vəqf ediləndir. Vəqfi torpaq sahələrinin satışının qadağan olduğuna dair qanuna əsasən, bu torpaq sahəsinin vəqfi olduğuna dair rəsmi sənəd imzalanmışdır. Amma hal-hazırda mədən daşlarının istixracı üçün dövlət bu torpaq sahəsindən istifadə edir. Bu torpaq sahəsi ənfaldan hesab olunur, yoxsa vəqfi mülkdür?

Cavab: Əgər onun vəqfi mülk olduğu şəri yolla sübuta yetsə, şəxs və ya dövlət onu öz mülkiyyətinə keçirə bilməz. Əksinə, bu torpaq sahəsi vəqfi mülk olaraq qalır və vəqfin bütün şəri hökmləri ona aid olacaqdır.

Sual 2073: Bir təhsil mərkəzinin binasındakı bir otaqdan hal-hazırda tədris laboratoriyası kimi istifadə olunur. Bu otağın yeri qonşuluqdakı qəbiristanlığın ərazisi olubdur və bir neçə il öncə qəbiristanlıqdan ayrılıblar. Nəzərə alsaq ki, qonşuluqdakı qəbiristanlıqdan hələ də ölümlərin dəfni üçün istifadə edilir, bu laboratoriya otağında namaz qılan müəllimlərin və şagirdlərin vəzifəsi nədir?

Cavab: Laboratoriyanın yerləşdiyi yerin ölümlərin dəfni üçün vəqf edildiyi sübuta yetməyənədək, orada namaz qılmağın və başqa istifadələrin maneəsi yoxdur. Amma əgər yalnız ölümlərin dəfni üçün vəqf edildiyi mötəbər bir dəlil ilə sübuta yetsə, bu yer əvvəlki vəziyyətinə qaytarılmalıdır və ölümlərin dəfni üçün boşaldılmalıdır. Orada tikilən tikililər qəsb hökmündədir.

Sual 2074: Yanaşı yerləşən iki dükən vəqf edən şəxs və istifadə baxımından müstəqil vəqfi mülklərdir və bir-birindən ayrılır. Bu dükənləri icarəyə götürən şəxslər bir dükəndən o biri dükana, yaxud xüsusi bir gediş-gəliş yoluna qapı açə bilərlərmə?

Cavab: Vəqfi əmlakdan bəhrələnmək və ondan istifadə etmək – hətta digər vəqfin xeyrinə olsa belə - vəqfin şərtlərinə uyğun və vəqf qəyyumunun icazəsi ilə olmalıdır. Yanaşı yerləşən bu iki dükanı icarəyə götürən şəxslərin digər dükanın vəqfi olduğunu əsas götürərək, bir dükəndən o biri dükana qapı açmağa və o biri dükana gediş-gəliş yolu yaratmaq şəklində vəqfdən istifadə etməyə haqları yoxdur.

Sual 2075: Nəzərə alsaq ki, bəzi mərkəzlərdə və evlərdə olan nəfis kitablar məhv olmaq üzrədir və onları qoruyub saxlamaq çətindir, bir qrup şəxs şəhərin Mərkəzi Kitabxanasının bir hissəsinin bu mərkəzlərin ixtiyarına verilməsini və əvvəlki yerlərində olan vəqfliyi qorunmaq şərti ilə sözügedən kitabların kitabxananın həmin hissəsinə köçürülməsini təklif etmişlər. Bu işi görmək olarmı?

Cavab: Əgər bu vəqfi nəfis kitablardan yalnız müəyyən məkanda istifadə etməyin şərt qoyulduğu sübuta yetsə, bu şərtə riayət edərək kitabları məhv olmaqdan qorumaq mümkün olduğu zamanadək, onları həmin məkandan başqa bir məkana köçürmək olmaz. Bundan qeyri halda, onları həmin məkandan əminliklə qorunacaqları başqa bir məkana köçürməyin maneəsi yoxdur.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Sual 2076: Yalnız otlaq kimi istifadə olunmağa yararlı olan bir torpaq sahəsi sahibi tərəfindən müqəddəs məkanlara vəqf edilmişdir. Vəqf qəyyumu bu torpaqların bir hissəsini bir neçə şəxsə icarəyə vermiş, icarəçi şəxslər də bu torpaqların otlağa yararlı olmayan hissələrində tədricən özlərinə yaşayış evləri tikmişlər. Həmçinin əkinə yararlı olan hissələrində əkin sahələri və bağlar salmışlar. Suallarım budur:

- 1) Təbii otlaqların ənfaldan və ümumi əmlakdan olduğunu nəzərə alaraq, bu torpaqları vəqf etmək düzgündürmü? Hal-hazırda bu torpaqların vəqfi olduğuna hökm verilirmi?
- 2) Nəzərə alsaq ki, icarəçi şəxslər bu otlaq sahələrində dəyişikliklər və abadlıq işləri aparmış, nəticədə, bu torpaqlar əvvəlkindən daha yararlı olmuşdur, onlara nə qədər ücret ödənilməlidir?
- 3) Nəzərə alsaq ki, əkin sahələri və bağlar icarəçi şəxslər tərəfindən salınıbdır, bu kimi torpaq sahələri hansı şəkildə icarəyə verilir? Bu torpaqların icarə pulu otlaq sahələrinin icarə pulu miqdarında ödənilməlidir, yoxsa əkin sahəsi və bağın icarə pulu miqdarında?

Cavab: Bu torpaqların vəqfi olduğu sübuta yetdikdən sonra, vəqf zamanı bu torpaqların ənfaldan olduğu və vəqf edən şəxsin şəri əmlakı olmadığı sübuta yetməyənədək, şəri baxımdan bu torpaqların vəqfi düzgündür. İcarəçi şəxslərin bu torpaqlarda əkin sahələri və bağlar salmaları, yaşayış evləri tikmələri nəticəsində bu torpaqlar vəqflikdən xaric olmur. Əgər bu şəxslər sözügedən torpaqları onun şəri qəyyumundan icarəyə götürdükdən sonra orada müəyyən işlər görüblərsə, icarə müqaviləsində müəyyən edilən icarə pulunu vəqf qəyyumuna verməlidirlər və vəqf qəyyumu da bu pulu vəqfin məqsədinə sərf etməlidir. Yox əgər bu şəxslər sözügedən torpaqları onun şəri qəyyumundan icarəyə götürmədən orada müəyyən işlər görübdürlərsə, hansı müddətdə oradan istifadə ediblərsə, bu müddət üçün ədalətli qiymətdə “ücrətül-misl” ödəməlidirlər. Amma əgər sözügedən torpaqların vəqf zamanı, əslində, ölü torpaqlardan və ənfaldan olduğu və vəqf edən şəxsin şəri əmlakı olmadığı sübuta yetsə, şəri baxımdan bu torpaqların vəqfi batildir və düzgün deyildir. Əgər insanlar bu torpaqlardan qanunlara müvafiq şəkildə istifadə edib oranı abadlaşdırıblarsa - belə ki, orada əkin sahələri və bağlar sahib, özlərinə yaşayış evləri tikiblərsə - həmin miqdar torpaq sahəsi onlara aiddir. Torpaqların əvvəlki vəziyyətində qalan və həmişə “ölü torpaqlar” hesab olunan hissələri təbii sərvətlərdən və ənfaldan hesab olunur. Bu torpaqların ixtiyarı İslam dövlətinə aiddir.

Sual 2077: Bir qadın bir neçə əkinçi ilə müşa şəklində şərikli olduğu torpaq sahəsinin yalnız altıda birinin sahibidir. Amma o, bütün torpaq sahəsini vəqf etmişdir. Bu məsələ Vəqf İdarəsinin müdaxilələrinə görə əhali üçün çətinliklər yaratmışdır. Məsələn, Vəqf İdarəsi əhalinin evləri üçün mülkiyyət sənədinin verilməsinə mane olur. Bu vəqf müşa şəklində olan şərikli mülkün hamısı barəsində keçərlidirmi, yoxsa yalnız o qadının payı barəsində keçərlidir? Vəqf yalnız o qadının payı barəsində düzgün olduğu təqdirdə, müşa şəklində olan şərikli torpaq sahəsi şəriklər arasında bölüşdürülməmişdən qabaq onu vəqf etmək düzgündürmü? Əgər müşa şəklində olan şərikli mülk şəriklər arasında bölüşdürülməmişdən qabaq bu mülkdən olan payı vəqf etmək düzgündürsə, digər şəriklərin vəzifəsi nədir?

Cavab: Müşa şəklində olan şərikli mülk şəriklər arasında bölüşdürülməmişdən qabaq bu mülkdən olan payı vəqf etməyin maneəsi yoxdur, bu şərtlə ki, vəqfin məqsədinə istifadə edilməyə – hətta bölüşdürüldükdən sonra olsa belə - yararlı olmalıdır. Amma mülkün yalnız bir hissəsinin sahibi olan şəxs tərəfindən bütün mülkün vəqf edilməsinə gəlcə, bu vəqf digər şəriklərin payı barəsində “füzuli”dir və batildir. Vəqfi əmlakdan öz əmlaklarının ayrılması üçün şəriklərin mülkün bölüşdürülməsini tələb etməyə haqları vardır.

Sual 2078: Vəqfin şərtlərindən kənara çıxmağa icazə verilirmi? İcazə verildiyi təqdirdə, bunun hüduqları hansılardır? Müddətin uzanması vəqfin şərtlərinə əməl etmək üzərində təsir qoyurmu?

Cavab: Vəqf edən şəxsin vəqf əqdində qoyduğu düzgün şərtlərdən kənara çıxmasına icazə

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

verilmir. Yalnız bu şərtlərə əməl etmək qeyri-mümkün olduğu və ya bunun böyük çətinliyi olduğu təqdirdə buna icazə verilir. Müddətin uzanması vəqfin şərtlərinə əməl etmək üzərində təsir qoymur.

Sual 2079: Bəzi vəqfi torpaqlarda çaylar və ya çay yataqları yerləşir ki, bunlarda xırda çay daşları və mədən daşları tapılır. Vəqfi torpaqlarda yerləşən bu çaylarda və ya çay yataqlarındakı xırda çay daşları və mədən daşları vəqfi mülkə aiddirmi?

Cavab: Vəqfi torpaqların kənarında yerləşən və ya bu torpaqların daxilindən keçən böyük ümumi çaylar, həmçinin ümumi çay yataqları vəqfi mülkdən deyildir. Bu çayların və ya çay yataqlarının yalnız ürfə görə vəqfi torpaqların ərazisindən sayılan hissəsi vəqfi mülkdən sayılır və nəticədə, bunlarla vəqfi mülk kimi davranılır. Amma vəqfi olan kiçik çaylardakı xırda çay daşları, mədən daşları və s. ilə vəqfi mülk kimi davranılmalıdır.

Sual 2080: Bir dini elmlər mədrəsəsinin binası köhnə olduğuna və nəm çəkdiyinə görə yararsız vəziyyətə düşmüşdür. Onun əmlakının gəlirləri yığılmış və banka əmanət qoyulmuşdur. İndi biz bu gəlirlər ilə mədrəsə binasını yenidən tikmək istəyirik. Amma binanın tikintisi üçün rəsmi icazə almaq və sözügedən gəlirləri mədrəsənin yeni binasını tikmək üçün sərf etmək uzun müddət çəkəcəkdir. Bu müddət ərzində vəqfi əmlakın gəlirlərini bankların birinə sərmayə yatırımı ünvanında qoymaq və adi bank müamilələrinə müvafiq olaraq vəqfi əmlakın xeyrinə müəyyən faiz gəlir ala bilərikmi?

Cavab: Vəqfi əmlakın gəlirləri barəsində vəqfin şəri qəyyumuna vacib olan vəzifə, yalnız bu gəlirləri vəqfin məqsədinə sərf etməkdir. Amma əgər gəlirləri vəqfin məqsədinə sərf etmək mümkün olmazsa və yalnız bir müddət keçdikdən sonra bu gəlirləri vəqfin məqsədinə sərf etmək mümkün olarsa, beləliklə, bu gəlirləri vəqfin məqsədinə sərf etmək mümkün olanadək onu banka qoymaqla qorumaq mümkün olarsa və bu gəlirləri banka qoymaq onu vəqfin məqsədinə vaxtında sərf etməyin təxirə düşməsinə səbəb olmazsa, onu banka qoymaq və şəri əqdlərin biri əsasında bu gəlirin faizindən vəqfin xeyrinə istifadə etməyin maneəsi yoxdur.

Sual 2081: Müsəlmanın müsəlmanlara vəqf etdiyi torpaq sahəsinin qeyri-müsəlmana icarəyə verilməsinə icazə verilmirmi?

Cavab: Əgər torpaq sahəsinin vəqfi “mənfəət vəqfi” qismindəndirsə, vəqfin xeyri qorunduğu təqdirdə, onun qeyri-müsəlmana icarəyə verilməsinin maneəsi yoxdur.

Sual 2082: Bir neçə ay öncə bir din alimi vəqf edən şəxslərin icazəsi ilə vəqfi torpaqda dəfn edilmişdir. İndi bəzi şəxslər bu işə etiraz bildirir və iddia edirlər ki, vəqfi torpaqda dəfnə icazə verilmir. Bu məsələnin hökmü nədir? Sözügedən vəqfi torpaqda dəfnə icazə verilmədiyi təqdirdə, alimin dəfn edildiyi vəqfi torpağın əvəzi ünvanında müəyyən məbləğ pul ödəməklə maneə aradan qalxırmı?

Cavab: Əgər vəqfi torpaqda meyitin dəfn edilməsi vəqfin məqsədinə zidd olmazsa, bu işin maneəsi yoxdur. Amma əgər zidd olarsa, bu işə icazə verilmir. Əgər bir şəxs belə bir vəqfi torpaqda dəfn edilərsə, cəsədi dağılmamış qəbir açılmalı və meyit başqa bir yerdə dəfn edilməlidir. Amma əgər qəbrin açılmasının böyük çətinliyi olarsa, yaxud möminə qarşı hörmətsizlik olarsa, qəbir açılmamalıdır. Hər bir halda, vəqfi torpağın əvəzi ünvanında pul ödəmək və ya torpaq verməklə hökm aradan qalxmır.

Sual 2083: Əgər bir mülk nəsilbənəsil oğlan övladlarına vəqf edilərsə və “moqfun ələhim” hər hansı bir səbəbə görə özlərinin haqqından keçərlərsə, vəqflik aradan qalxırmı? Əgər əvvəlki mərtəbədə olan “moqfun ələhim” özlərinin haqqından keçərlərsə, sonrakı mərtəbələrdə olanların vəzifəsi nədir? Həmçinin vəqfi əmlakın şəri qəyyumunun belə bir durumda sonrakı nəsillərin haqqı barəsində vəzifəsi nədir?

Cavab: “Moqfun ələhim”in özlərinin haqqından keçmələri ilə vəqflik aradan qalxmır.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Vəqfi əmlak xüsusunda əvvəlki nəslin öz haqqından keçməsi, sonrakı nəslin haqqı üzərində təsir qoymur və belə bir durumda vəqflik aradan getmir. Əksinə, vəqfi əmlakdan istifadə etmək növbəsi çatdıqda, sonrakı nəslin öz haqqını bütünlüklə tələb etməyə haqqı vardır. Hətta əgər əvvəlki nəslin dövründə vəqfi əmlakın satılmasına şəri icazə mövcud olubdursa, vəqfi əmlak satıldığı təqdirdə, sonrakı nəsillərin istifadə etməsi üçün əldə edilən pul ilə onun yerinə başqa bir mülk alınmalıdır. Vəqf qəyyumuna da vəqfi əmlakı idarə etmək və onu “moqufun ələhim”in bütün mərtəbələri üçün qorumaq vacibdir.

Sual 2084: Əgər nəsilə edilən vəqfdə vəqfi əmlakın gəlirlərinin “moqufun ələhim” arasında hansı qaydada bölüşdürülməsi məlum olmazsa, bu kimi hallarda vəqfin gəlirləri irs qanununa əsasən bölüşdürülməlidir, yoxsa “moqufun ələhim” arasında bərabər şəkildə bölüşdürülməlidir?

Cavab: Əgər nəsilə edilən vəqfdə vəqfin gəlirlərinin “moqufun ələhim” arasında bərabər şəkildə bölüşdürülməsi, yoxsa irs qanunu əsasında oğlan övladları ilə qız övladları arasında fərq qoyularaq bölüşdürülməsi məlum olmazsa, onlar arasında bərabər şəkildə bölüşdürülməsi qəbul olunur. Beləliklə, vəqfin gəlirləri hər mərtəbədən olan oğlan və qız övladları arasında bərabər şəkildə bölüşdürülür.

Sual 2085: Neçə illərdir ki, müəyyən bir şəhərdə yerləşən dini elmlər hövzəsinə aid vəqfin gəlirlərini həmin şəhərə göndərmək və onları vəqfin məqsədinə sərf etmək mümkün olmur. İndiyədək xeyli gəlir üst-üstə yığılmışdır. Bu gəlirləri başqa şəhərlərdə yerləşən dini elmlər hövzələrinə sərf etmək olarmı? Yoxsa həmin şəhərə göndərilməsi mümkün olan zamanadək bu gəlirləri qoruyub saxlamaq lazımdır?

Cavab: Vəqfin şəri qəyyumunun və ya Vəqf İdarəsinin vəzifəsi vəqfi əmlakın gəlirlərini yığmaq və onları vəqfin məqsədinə sərf etməkdir. Əgər bu gəlirləri müəyyən edilən şəhərə göndərmək müvəqqəti olaraq mümkün deyildirsə, bu gəlirləri qorumaq və onları həmin şəhərə yollamaq mümkün olan zamanadək gözləməlidirlər. Söz yox ki, bu iş vəqfin tətil olunması ilə nəticələnəməlidir. Amma əgər bu gəlirləri həmin dini elmlər hövzəsinə çatdırmağın – hətta gələcəkdə belə - mümkün olacağından ümid kəsilərsə, bu gəlirləri başqa məntəqələrdə yerləşən dini elmlər hövzələrinə sərf etməyin maneəsi yoxdur.

1] “Mənfəət vəqfi”ndə maddi gəlir əldə etmək nəzərdə tutulubdur və vəqfi əmlakın gəliri “moqufun-ələhim”in əmlakı olur. Amma “intifa vəqfi”ndə belə deyildir və “moqufun-ələhim” yalnız vəqfi əmlakdan istifadə edə bilərlər.

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Həbs^[1]

Sual 2086: Əgər bir şəxs özünün torpaq sahəsini müəyyən müddətə vəqf üçün düzgün olan bir məqsədə həbs etsə, bu ümidlə ki, həbs müddəti başa çatdıqdan sonra torpaq sahəsi ona qaytarılacaqdır, müddət başa çatdıqdan sonra torpaq sahəsi ona qaytarılmalıdır və o, bu mülkdən digər əmlakı kimi istifadə etmək haqqına malikdirmi?

Cavab: Əgər torpaq sahəsi həbs edən şəxsin şəri əmlakı olarsa və o, bu torpaq sahəsini şəri qaydalar əsasında həbs edərsə, bu həbs düzgündür və həbsin şəri hökmləri bu torpaq sahəsinə aid olacaqdır. Həbs müddəti başa çatdıqdan sonra mülk həbs edən şəxsə qaytarılır və onun digər əmlakı hökmündədir. Buna görə də, bu torpaq sahəsinin gəliri və məhsulu onun əmlakıdır.

Sual 2087: Əgər bir şəxs sahibi olduğu mülkü vəqf üçün düzgün olan bir məqsədə daimi həbs etsə, yaxud bir şəxs irsinin üçdə biri olan əmlakın daimi qorunmasını vəsiyyət və onun gəlirinin hansı məqsədə sərf edilməsini müəyyən etsə - amma varislər bunu irs ünvanında öz aralarında bölüşdürsələr və öz adlarına rəsmi qeydiyyatla salsalar, yaxud da şəri icazə olmadan onu başqa şəxsə satsalar - vəqfi əmlaka, sulara, torpaqlara sahiblənmənin və onların alğı-satqısının haramlığı sözügedən əmlaka da şamil olurmu?

Cavab: Əmlaka sahiblənmənin və alğı-satqısının haramlığı baxımından daimi həbs edilən mülk və ya irsin üçdə biri vəqf hökmündədir. Bu əmlakın irs ünvanında varislər arasında bölüşdürülməsi, həmçinin onun alğı-satqısı batildir və düzgün deyildir.

[1] Həbs – vəqfə oxşar bir əqddir, amma vəqf ilə fərqli cəhətləri vardır. Məsələn, burada əmlak, həbs edən şəxsin mülkiyyətindən xaric olmur. Həqiqətdə, həbs, bir növ müəyyən şərtlər altında başqasının əmlakından istifadə etmək haqqını yaradır.

Vəqfin əmlakın satılması və ya vəqfin dəyişdirilməsi

Sual 2088: Bir şəxs sahibi olduğu bir torpaq sahəsini hüseydiyyənin tikintisinə vəqf etmiş və bu hüseydiyyə tikilib istifadəyə verilmişdir. Amma əhalinin bir qrupu hüseydiyyənin bir hissəsini məscidə çevirmiş və hal-hazırda orada məscid ünvanında camaat namazı qılırlar. Əhalinin hüseydiyyəni məscidə çevirmələri düzgündürmü? Hüseydiyyənin bu hissəsinə məscidin hökmləri aid olurmu?

Cavab: Nə vəqf edən şəxsin, nə də başqa bir şəxsin hüseydiyyə ünvanında vəqf edilən hüseydiyyəni məscidə çevirməyə haqqı yoxdur. Zahirən bu işi görsələr belə, hüseydiyyə məscidə çevrilmir və məscidin hökmləri ona aid olmur. Amma orada camaat namazı qılmağın maneəsi yoxdur.

Sual 2089: Əgər bir şəxs ona irs çatan torpaq sahəsini bir neçə il öncə “lazım müamilə” şəklində satarsa və sonradan bu torpağın vəqfi olduğu məlum olarsa, bu müamilə batıldır və pozulmuşdurmu? Batil olduğu təqdirdə, satıcı bu torpaq sahəsinin hazırkı qiymətini alıcıya ödəməlidir, yoxsa satış zamanı alıcıdan aldığı pulu ona geri qaytarmalıdır?

Cavab: Satılan torpaq sahəsinin vəqfi olduğu və satıcının onu satmağa haqqı olmadığı məlum olduqda, müamilə (alğı-satqı) batildir və torpaq sahəsi vəqfi vəziyyətinə geri qaytarılmalıdır. Torpaq sahəsinin satışı qarşılığında alıcıdan aldığı pulu satıcı ona geri qaytarmalıdır. Ehtiyat-vacibə görə, onlar pulun aşağı düşən dəyəri barəsində müsalihə etməlidirlər.

Sual 2090: Bir şəxs təxminən yüz ildir ki, öz mülkünü oğlan övladlarına vəqf etmişdir. O, vəqfnamədə qeyd etmişdir ki, əgər onun oğlan övladlarından biri yoxsul və ehtiyacı olsa, öz payını digər varislərə satmağa şəri baxımdan haqqı vardır. Bir neçə il öncə onun oğlan övladlarından bəziləri öz paylarını digər varislərə (moqfun ələhim) satmışlar. Təzəlikcə deyirlər ki, ortada vəqf məsələsi olduğuna görə, vəqf edən şəxsin qeyd etdiyi şərtlər düzgün deyilmiş və bu mülkün alğı-satqısı batildir. Bu mülkün ümumi vəqf deyil, xüsusi vəqf olduğunu nəzərə alaraq, vəqf edən şəxsin vəqfnamədə qeyd etdiyi qaydada bu mülkün alğı-satqısına icazə verilmirmi?

Cavab: Əgər vəqf edən şəxsin vəqf əqdində belə bir şərti – yəni “moqfun ələhim”dən biri yoxsul və ehtiyacı olduqda, öz payını digər varislərdən birinə sata bilər - qoyduğu sübuta yetsə, yoxsul və ehtiyacı olduğuna görə varisin vəqfdən olan payını satmasının maneəsi yoxdur və bu halda onun müamiləsi düzgündür.

Sual 2091: Mən bir torpaq sahəsini məktəb tikintisi üçün Təhsil Nazirliyinə hədiyyə etdim. Amma məsləhətləşmələrdən və bu torpaq sahəsinin pulu ilə şəhərin başqa məntəqələrində bir neçə məktəb tikdirməyin mümkün olduğunu bildikdən sonra, bu torpaq sahəsinin Təhsil Nazirliyinin nəzarəti altında satışı və onun pulu ilə şəhərin cənub məntəqəsində, yaxud məktəbə ehtiyac duyulan başqa məntəqələrdə bir neçə məktəbin tikintisi üçün bu nazirliyə müraciət etdim. Mən bu işi görə bilərəmmi?

Cavab: Vəqf əqdi bağlandıqdan və torpaq sahəsi Təhsil Nazirliyinə vəqf qəyyumu ünvanında təhvil verildikdən sonra sizin bu torpaq sahəsini geri almağa, ondan istifadə etməyə və ona aid işlərə müdaxilə etməyə haqqınız yoxdur. Amma əgər vəqf əqdi – hətta ərəb dilində deyil, öz dilinizdə olsa belə - bağlanmayıbdırsa, yaxud Təhsil Nazirliyinə təhvil verilməyibdirsə, bu təqdirdə torpaq sahəsi sizin mülkiyyətinizdədir və onun ixtiyarı sizin əlinizdədir.

Sual 2092: Bir imamzadənin (ə) ziyarətgahının gümbəzində bir-birinə birləşmiş üç qübbə şəklində üç kiloqram qızıl vardır. Bu qızıl indiyədək iki dəfə oğurlanmış, sonra tapılıb öz yerinə qoyulmuşdur. Bu qızılın təhlükədə olduğunu və oğurlana biləcəyini nəzərə alaraq, onu satmaq və pulunu ziyarətgahın genişləndirilməsinə və təmirinə sərf etmək olarmı?

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

Cavab: Bu qızılın təhlükədə olması və oğurlanma ehtimalı, onun satılmasına və vəqfin dəyişdirilməsinə şəri əsas deyildir. Amma əgər vəqfin şəri qəyyumu sübutlar və şahidlər əsasında ciddi ehtimal versə ki, bu qızıl ziyarətgahın təmiri və ehtiyaclarının təmini üçün ehtiyatda saxlanmışdır, yaxud ziyarətgahın təmirə zəruri ehtiyacı vardır və bunun xərclərini başqa bir yolla təmin etmək mümkün deyildir, bu təqdirdə qızılı satmaq və pulunu ziyarətgahın zəruri təmirinə sərf etməyin maneəsi yoxdur. Yaxşı olar ki, bu işə Vəqf İdarəsi nəzarət etsin.

Sual 2093: Bir şəxs bir əkin sahəsini və onun su payını oğullarına vəqf etmişdir. Amma övladların sayı çox olduğuna, həmçinin əkin işlərinin ağır, məhsulun isə az olduğuna görə heç kim bu torpaqda əkinçilik etməyə meyl göstərmir. Bu səbəbdən, vəqfi mülk yaxın gələcəkdə xarab olub yararsız vəziyyətə düşəcəkdir. Sözügedən torpaq və su bu səbəbə görə satıla və pulu xeyir işlərə sərf edilə bilərmi?

Cavab: Vəqfi əmlak vəqfin məqsədinə istifadə edilməyə yararlı olduğu təqdirdə – hətta onu “moqfun ələhim”dən bəzilərinə, yaxud başqa bir şəxsə icarəyə verib, icarə pulunu vəqfin məqsədinə sərf etməklə olsa belə - yaxud ondan istifadə növü dəyişdiyi təqdirdə, onu satmaq və ya vəqfi dəyişdirmək olmaz. Amma heç bir vəchlə istifadəyə yararlı olmazsa, onu satmağa icazə verilir. Amma bu halda satışdan əldə edilən pul ilə başqa bir mülk almaq və onun gəlirini vəqfin məqsədinə sərf etmək vacibdir.

Sual 2094: Bir minbər məscidə vəqf edilibdir, amma çox hündür olduğuna görə istifadəyə yararlı deyildir. Onun formasını dəyişib uyğun bir formada minbər düzəltmək olarmı?

Cavab: Əgər bu minbər indiki formasında bu məsciddə və ya başqa məscidlərdə istifadəyə yararlı deyildirsə, onun formasını dəyişməyin maneəsi yoxdur.

Sual 2095: “Xüsusi vəqf” olan torpaqların satışına icazə verilmir? Belə ki, vəqf edən şəxs bu torpaqlara “torpaq islahatı qanunu”nın icrası nəticəsində sahiblənmişdir?

Cavab: Əgər vəqf edən şəxs vəqf zamanı vəqf etdiyi əmlakın şəri sahibi olubdursa və vəqf onun tərəfindən şəri qaydada həyata keçibdirsə, xüsusi vəqf olsa belə, bu vəqfi əmlakın alğı-satqısı və ya vəqfin dəyişdirilməsi düzgün deyildir. Yalnız bir sıra istisna hallarda şəri baxımdan vəqfi əmlakın alğı-satqısına və vəqfin dəyişdirilməsinə icazə verilir.

Sual 2096: Atam xurma ağacları olan bir torpaq sahəsini Aşurada və Qədr gecələrində təam verilməsi üçün vəqf etmişdir. Hal-hazırda bu ağacların ömründən təxminən yüz il ötür və istifadəyə yararsızdırlar (yəni daha bar vermirlər). Mən atamın böyük oğlu, onun vəkili və vəsisiyəm. Mən bu torpaq sahəsini sata və atam üçün “qalıcı sədəqə” olsun deyə, onun pulu ilə məktəb və ya hüseyniyyə tikdirə bilərəmi?

Cavab: Əgər torpaq sahəsinin özü də vəqfi olarsa, bar verməyən ağacların bu torpaqdan çıxarılması ilə bu torpağın satılması və ya vəqfin dəyişdirilməsi icazəli olmur. Əksinə, imkan olduğu təqdirdə, bar verməyən həmin ağacların yerinə - hətta pul xərcləmək lazım gəlsə belə - yeni xurma ağacları əkmək və onun gəlirlərini vəqfin məqsədinə sərf etmək vacibdir. Bundan qeyri halda, vəqfi torpaq sahəsindən başqa bir şəkildə istifadə olunmalıdır, məsələn, əkinçilik üçün icarəyə verilə, yaxud orada ev və bu kimi obyekt tikdirib icarəyə verilə bilər. Buradan əldə edilən gəlirlər də vəqfin məqsədinə sərf edilməlidir. Ümumiyyətlə, vəqfi mülkdən hər hansı bir şəkildə istifadə etmək mümkün

olduğu təqdirdə, onun alğı-satqısına və ya vəqfin dəyişdirilməsinə icazə verilmir. Amma xurma ağacları bar vermədiyi təqdirdə, onları satmağın maneəsi yoxdur. Mümkün olduğu təqdirdə, onun pulu yeni ağacların əkilməsinə sərf edilməlidir. Mümkün olmadığı təqdirdə isə, vəqfin məqsədinə sərf edilməlidir.

Sual 2097: Bir şəxs müəyyən yerdə məscid tikintisinə bir qədər dəmir və qaynaq materialları hədiyyə etmişdir. Məscidin tikintisi tamamlandıqdan sonra bu materiallardan bir qədər artıq qalmışdır. Tikinti xərclərinə görə məscidin borcu olduğunu nəzərə alaraq, artıq qalan bu materialları satmaq və onun pulu ilə məscidin borcunu ödəmək, məscidin başqa ehtiyaclarını qarşılamaq olarmı?

Cavab: Əgər xeyriyyəçi şəxs bu materialları məscidin tikintisi üçün vermişdirsə və bu materialları məhz bu işin görülməsi üçün öz mülkiyyətindən xaric etmişdirsə, bu təqdirdə bu materiallardan hansı biri istifadə oluna bilərsə - hətta başqa məscidlərdə olsa belə - onları satmağa icazə verilmir. Əksinə, başqa məscidlərin təmiri üçün istifadə olunmalıdır. Yox əgər xeyriyyəçi şəxs bu materiallardan məscidin tikintisində istifadə edilməsinə icazə veribdirsə, bu təqdirdə artıq qalan materiallar xeyriyyəçinin əmlakıdır və bu materialların ixtiyarı onun əlindədir.

Sual 2098: Bir şəxs öz kitabxanasını oğlan övladlarına vəqf etmişdir. Amma onun övladlarından və nəvələrindən heç biri dini elmləri təhsil almağa müvəffəq ola bilməmişdir. Buna görə də kitabxanadan istifadə etmirlər. Qarışıqlar da kitabların bəzisini zədələmişdir, qalan kitablar da məhv olmaq üzrədir. Bu kitabları sata bilərlərmi?

Cavab: Əgər kitabxananın övladlara vəqf edilməsində övladların dini elmləri təhsil almaları və din alimi sinfinə daxil olmaları şərt qoyulubdursa, belə bir şərt mövcud olduğuna görə vəqf kökdən batildir. Yox əgər istifadə etsinlər deyə, kitabxananı onlara vəqf edibdirsə, amma hal-hazırda bu kitabxanadan istifadə edə biləcək bir şəxs onların arasında mövcud deyildirsə və gələcəkdə də belə bir şəxsin olacağına ümid yoxdursa, bu təqdirdə bu vəqf düzgündür. Övladlar bu kitabxananı, kitabxanadan istifadə edə bilən başqa şəxslərin istifadəsinə verə bilərlər. Həmçinin əgər kitabxana, ondan istifadə edə bilən şəxslərə vəqf edilibdirsə və vəqfi əmlaka qəyyumluq vəzifəsi bu şəxsin övladlarının öhdəsindədirsə, onlar bu kitabxananı həmin şəxslərin istifadəsinə verməlidirlər. Hər bir halda, kitabları satmağa haqları yoxdur və vəqfin şəri qəyyumuna uyğun bir şəkildə vəqfi kitabların zədələnməsinin və məhv olmasının qarşısını almaq vacibdir.

Sual 2099: Vəqfi bir əkin sahəsinin səthi ətrafdakı torpaqların səthindən hündürdə yerləşir. Buna görə də, bu torpağın suvarılması mümkün deyildir. Bir müddət olar ki, bu torpaq sahəsinin səthinin ətrafdakı toparların səthinin səviyyəsinə gətirilməsi işi başa çatmış və yerdən qazılıb götürülən torpaqlar bu torpaq sahəsinin ortasında qalaqlanmışdır. Bu da əkinçilik işlərinin görülməsinə mane olur. Yerdən qazılıb götürülən torpağı satmaq və pulunu bu torpaq sahəsinin yaxınlığında yerləşən bir imamzadənin (ə) hərəminə sərf etmək olarmı?

Cavab: Əgər bu artıq torpaq vəqfi torpaq sahəsindən istifadə etməyə mane olursa, onu bu yerdən götürüb satmaq və pulunu vəqfin məqsədinə sərf etməyin maneəsi yoxdur.

Sual 2100: Vəqfi torpaq sahəsində tikilən bir neçə vəqfi ticarət obyektı icarəyə verilmişdir, amma obyektlərin sərqufli haqqı icarəçi şəxslərə satılmamışdır. Bu obyektləri icarəyə götürən şəxslər onların sərqufli haqqını başqa bir şəxsə sata və pulunu ala bilərlərmi? Bu iş icazə verildiyi təqdirdə, sərquflinin pulu icarəçi şəxsin əmlakıdır, yoxsa vəqfi əmlakın gəlirlərindən sayılır və vəqfin məqsədinə sərf edilməlidir?

Cavab: Əgər vəqf qəyyumu vəqfin xeyrini nəzərə alaraq, sərquflinin satılmasına icazə

دفتر مقام معظم رهبری
www.leader.ir

versə, sərquflinin satışından əldə edilən pul vəqfi əmlakın gəlirlərindən hesab olunur və vəqfin məqsədinə sərf edilməlidir. Yox əgər vəqf qəyyumu sərquflinin satılmasına icazə verməzsə, müamilə batildir və satıcı alıcıdan aldığı pulu ona qaytarmalıdır. Hər bir halda, sərqufli haqqına malik olmayan, amma bununla belə, sərquflini sonrakı icarəçi şəxsə satan icarəçi şəxsin sərquflinin satışından əldə edilən pulda heç bir haqqı yoxdur.